

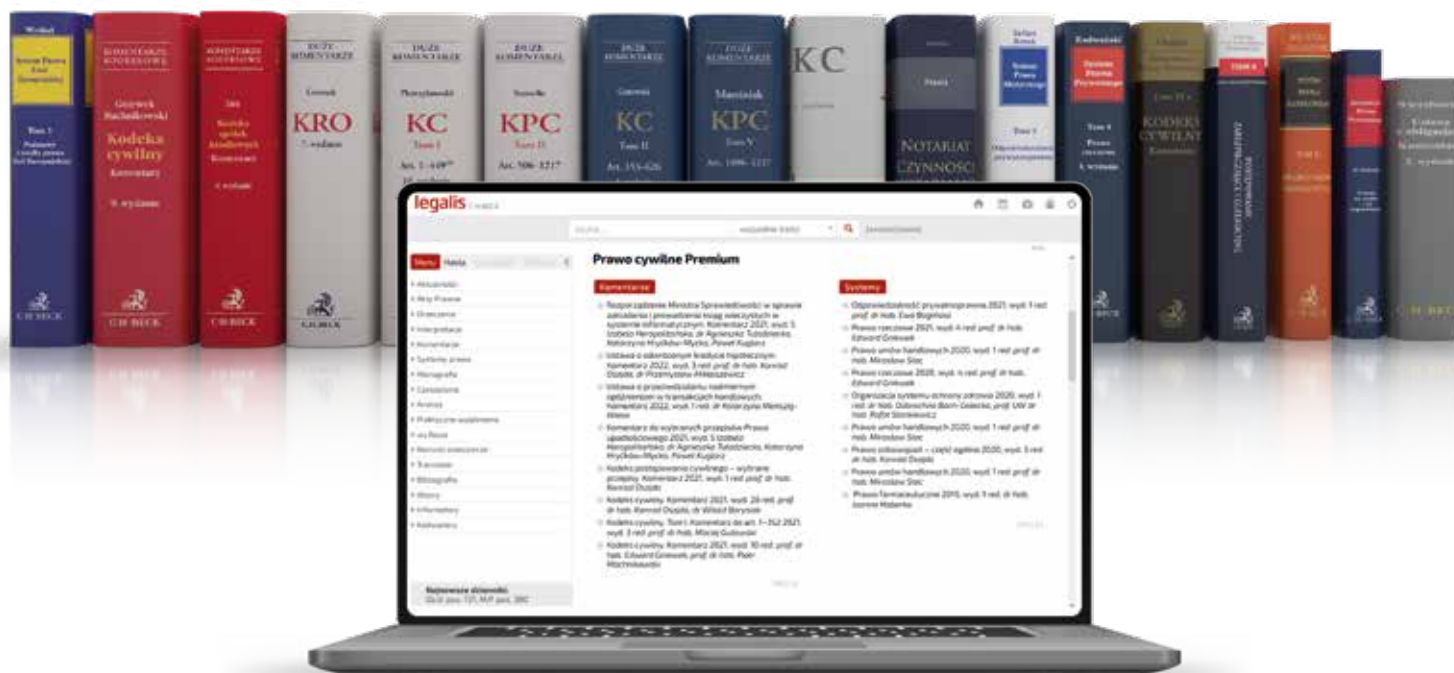
RAPPORT LegalTech 2022

| C.H.BECK

legalis C.H.BECK

Lider prawa prywatnego

Bardziej aktualnych treści nie znajdziesz

- Bagińska | **2021 r.**
- Bieluk | **2020 r.**
- Biernat | **2020 r.**
- Doliwa | **2021 r.**
- Ferenc-Szydełko | **2021 r.**
- Flaga-Gieruszyńska | **2022 r.**
- Gniewek | **2021 r.**
- Gromek | **2022 r.**
- Góra-Błaszczkowska | **2020 r.**
- Gutowski | **2022 r.**
- Jankowski | **2019 r.**
- Jara | **2020 r.**
- Kaliński | **2021 r.**
- Machnikowski | **2021 r.**
- Marciniak | **2020-2021 r.**
- Nowacki | **2021 r.**
- Olejniczak | **2019 r.**
- Osajda | **2022 r.**
- Pietrzykowski | **2021 r.**
- Stec | **2020 r.**
- Strugała | **2020 r.**
- Szanciło | **2022 r.**
- Szereda | **2022 r.**
- Szlęzak | **2021 r.**
- Szumański | **2019 r.**
- Wierzbowski | **2021 r.**
- Załucki | **2020 r.**

Porównaj z konkurencją!

legalis.pl

Wstęp	2
Rozwiązania informatyczne z zakresu legal tech	4
Źródła wiedzy prawniczej	16
Obsługa informatyczna / Cyberzagrożenia w pracy prawnika	18
Sztuczna inteligencja a zawód prawnika	30
Kryptowaluty	34
Wpływ pandemii COVID-19 na funkcjonowanie kancelarii	38
Media społecznościowe	44
Metryczka	46

Wykorzystanie nowoczesnych technologii w pracy prawnika – wokół tego zagadnienia skupiło się tegoroczne badanie przeprowadzone przez Kantar na zlecenie Wydawnictwa C.H.Beck. Ponadto w raporcie znalazły się dane i opinie na temat narzędzi informatycznych stosowanych przez kancelarie.

W ankiecie wzięło udział 250 prawników – zarówno prowadzących swoją praktykę, jak i tzw. in-house'ów. Dzięki ich wypowiedziom udało się uzyskać odpowiedź na pytanie: jak kształtują się trendy rozwojowe w obszarze nowoczesnych technologii w codziennej pracy kancelarii oraz działów prawnych.

W raporcie znajdą Państwo także wypowiedzi ekspertów, stanowiące merytoryczny komentarz do prezentowanych wyników badań. Uwagi praktyków, którzy od lat śledzą i wdrażają w kancelariach najnowsze rozwiązania legal tech, są interesującym dopełnieniem tegorocznego *Raportu LegalTech*.

Zapraszamy do lektury!

PRZYSPIESZENIE CYFRYZACJI

prawników widoczne, ale nie gwałtowne

prof. ALK, dr hab.
Przemysław Polański
Director of Legalis Business
Development, Wydawnictwo C.H.Beck

Lata 2020–2022 z pewnością przejdą do historii świata pod znakiem epidemii COVID-19, która na szczęście nie zebrała żniwa tak strasznego jak epidemia grypy hiszpanki 100 lat temu, aczkolwiek nadal się nie zakończyła, a do tego od lutego 2022 r. mamy do czynienia z kolejną wojną w Europie.

Pandemia wymusiła pracę zdalną, a co za tym idzie – przyspieszyła cyfryzację wszystkich branż, w tym także branży prawniczej. **Aż 1/3 małych kancelarii i prawie połowa dużych kancelarii (w stosunku do zaledwie 10% sprzed roku) przyznało, że pandemią miała wpływ na przyspieszenie procesów wdrożenia rozwiązań legal tech.** Przełożyło się to na konieczność wdrożenia rozwiązań do zdalnej komunikacji, ale badania pokazują, że oprócz stosowania programów typu MS Teams, Zoom czy Skype prawie połowa kancelarii stosowała także inne narzędzia do pracy na odległość.

Blisko 90% ankietowanych korzysta z profilu zaufanego na platformie ePUAP, a ponad połowa ankietowanych z kwalifikowanego podpisu elektronicznego. W przypadku korzystania z ePUAP nie ma znaczenia wielkość kancelarii – zaobserwowana prawidłowość dotyczy zarówno małych, jak i dużych. To wartości znacznie wyższe od tych deklarowanych w poprzednim roku, ale potwierdza to istotny postęp w stosunku do ubiegłych lat.

Z podpisu cyfrowego korzysta już 52% kancelarii, z tym że odsetek wśród większych kancelarii wynosi prawie ¾ respondentów, a w jednoosobowych kancelariach wykorzystuje to narzędzie raptem co trzeci prawnik. Jednocześnie 80% respondentów uważa podpis cyfrowy za najważniejszy obszar legal tech dla rozwoju branży prawniczej. Trudno powiedzieć, jakie przyczyny powstrzymują blisko 30% respondentów do przejścia od słów do czynów i zainwestowania w podpis cyfrowy.

Zauważalny jest już trend korzystania z platform do podpisywania i przechowywania umów, np. Autenti czy DocuSign. W większych kancelariach już

ponad ¼ respondentów korzysta z tego typu platform do podpisywania umów bez podpisu cyfrowego ułatwiających obsługę umów w środowisku cyfrowym. Jednocześnie zaledwie 19% kancelarii deklaruje korzystanie z narzędzi informatycznych do wspomagania pracy prawników i zarządzania kancelarią. To wartość niższa niż w zeszłym roku i pokazuje, że jedynie około 20% kancelarii w Polsce poważnie myśli o wdrażaniu nowoczesnych sposobów zarządzania danymi.

Jednocześnie, jak w poprzednim badaniu, blisko połowa prawników nie rozumie pojęcia takiego jak legal tech. Otwarcie przyznaje to aż połowa respondentów prawników *in-house* oraz 41% kancelarii! Ponadto, co musi budzić zdumienie, blisko połowa respondentów prawidłowo wskazuje na sposób rozumienia pojęcia inteligentnych kontraktów, aczkolwiek jedynie co dziesiąty pytany zdaje sobie sprawę z tego, że to ten sposób zawierania umów wymaga umiejętności programowania.

Podobnie rzecz wygląda ze sztuczną inteligencją. Nieco ponad 1/3 uważa, że zetknęła się w swojej pracy z narzędziami wykorzystującymi sztuczną inteligencję, przy czym prawie połowa uważa, że bazy danych czy kreatory dokumentów to właśnie narzędzia wykorzystujące AI. Zdając sobie sprawę z tego, jak wygląda rynek tego typu narzędzi w Polsce, trzeba sobie jasno powiedzieć, że respondenci nie do końca wiedzą, o czym mówią.

80%
respondentów uważa
podpis cyfrowy za
najważniejszy obszar
legal tech dla rozwoju
branży prawniczej

W tym kontekście, rozważania nad tym, ile i jakie zmiany może przynieść rewolucja sztucznej inteligencji, jest pytaniem zdecydowanie na wyrost. Podobnie jak w poprzednim roku – zdecydowana większość pytanym prawników *in-house* uważa, że AI wesprze ich w codziennej pracy, a mało kto się obawia, iż narzędzia i algorytmy zastąpią pracę prawnika oraz jego wiedzę i doświadczenie. Za niezastępowalne czynności prawnicy uznają obsługę klienta w niestandardowych sprawach, zastępstwo procesowe na rozprawach oraz – rzeczywisty kontakt z drugim człowiekiem.

Choć pewne grupy społeczne, jak osoby niewidzące, korzystają z dobrodziejstw sztucznej inteligencji już od wielu lat (aby np. odsłuchiwać SMS-y czy odpowiadać na e-maile, dyktując zdania, a nie pisząc na klawiaturze), prawnicy pozostają przywiązani do tradycyjnych metod pracy. Nadal większość z nich preferuje pracę na dokumentach papierowych, co zapewne przekłada się na zaniedbania w sferze cyberbezpieczeństwa. Jest to jeden z wyjątkowo drażliwych i jednocześnie krytycznych dla bezpieczeństwa kancelarii tematów.

Cieszy fakt, że już **ponad 40% kancelarii korzysta z obsługi informatycznej na zasadzie outsourcingu, a ponad połowa z otwartych środowisk chmurowych**. W większych ośrodkach miejskich outsourcing dotyczy ponad połowy kancelarii. Jednakże, ponad 60% respondentów przyznaje, że korzysta w pracy zawodowej z bezpłatnych skrzynek poczty elektronicznej, nie zdając sobie zupełnie sprawy z tego, iż narażają w ten sposób swoich klientów na niebezpieczeństwo związane z ułatwionym włamaniem na skrzynkę mailową.

W tegorocznych badaniach wyszło także na jaw, że spadła liczba kancelarii deklarujących zetknięcie się z próbami cyberataku, przede wszystkim w oparciu o złośliwe oprogramowanie oraz *phishing*. 20% małych kancelarii i 30% dużych miało do czynienia z naruszeniem zasad bezpieczeństwa, aczkolwiek w poprzednich latach prawie połowa dużych kancelarii zarejestrowała próby cyberataku. Może to świadczyć o pozytywnych skutkach zwiększania się z każdym rokiem poziomu świadomości prawników w Polsce w obszarze cyberbezpieczeństwa.

70% kancelarii stosuje techniki, takie jak **szyfrowanie plików, cykliczny backup oraz regularną zmianę haseł**, a duże kancelarie także **podpis cyfrowy i utrzymywanie danych w chmurze**. Są to rudymenarne praktyki, które obok takich kwestii jak stosowanie trudnych haseł, zabezpieczania hasłami indywidualnych dokumentów, regularnych aktualizacji

systemów operacyjnych i oprogramowania narzędziowego, stosowania oprogramowania antywirusowego, antyszpiegowskiego itp. oraz uwrażliwienia na niebezpieczeństwa płynące z kliknięcia na „zarażony” link, powinny być stosowane przez każdego prawnika, niezależnie od wielkości kancelarii.

ROZWIĄZANIA INFORMATYCZNE Z ZAKRESU LEGAL TECH

Rozumienie pojęcia „legal tech”

ROZWIĄZANIA Z OBSZARU LEGAL TECH
ważne w codziennej praktyce prawniczej

Ważność obszarów legal tech
dla **ROZWOJU BRANŻY PRAWNICZEJ**

Rozumienie pojęcia
INTELIGENTNYCH KONTRAKTÓW

Korzystanie z podpisu elektronicznego
oraz profilu zaufanego na **PLATFORMIE ePUAP**

Korzystanie z **NARZĘDZI INFORMATYCZNYCH**
do wspomagania pracy prawników i zarządzania
kancelarią

Przyczyny braku zainteresowania narzędziami
informatycznymi do **WSPOMAGANIA PRACY
PRAWNIKÓW LUB ZARZĄDZANIA KANCELARIĄ**

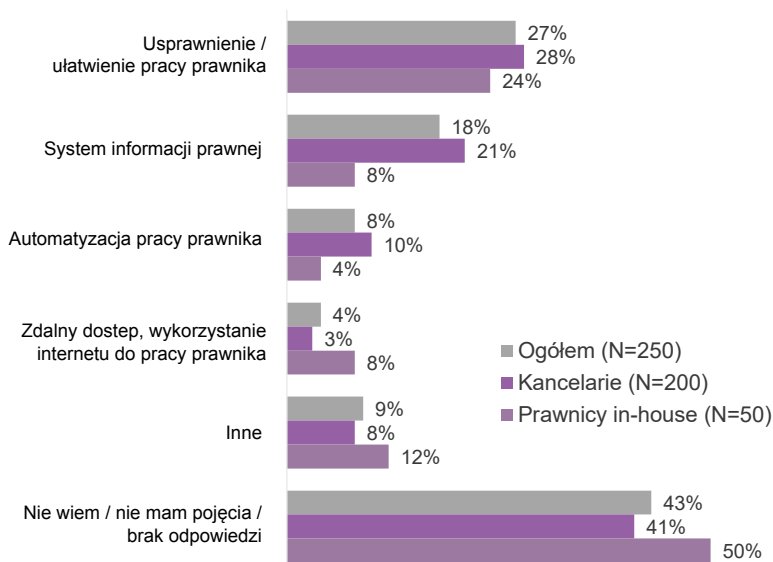
Obszary pracy prawnika z **POTENCJAŁEM**
do zoptymalizowania lub zautomatyzowania

Rozumienie pojęcia „legal tech”

Dla blisko **30%** prawników z kancelarii i ¼ in-house, „legal tech” kojarzy się spontanicznie z usprawnieniami, ułatwieniami w pracy prawnika.

Odpowiednio – **21%** i **8%** prawników z analizowanych podgrup, pojęcie to utożsamia z systemami informacji prawnej.

Warto zauważyć, że **43%** badanych w ogóle nie potrafi udzielić odpowiedzi, czym jest legal tech.

Podstawa: wszyscy badani, N=250

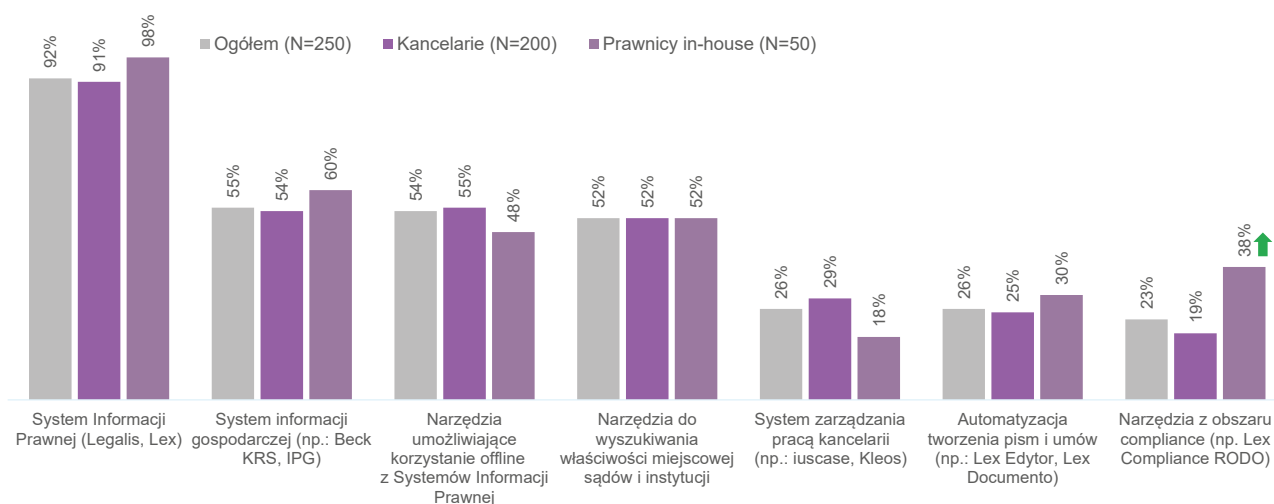
Wykres 1. Proszę powiedzieć, czym są dla Pana(i) rozwiązania „legal tech”, jak rozumie Pan(i) pojęcie „legal tech”?

ROZWIĄZANIA Z OBSZARU LEGAL TECH ważne w codziennej praktyce prawniczej

Spośród rozwiązań informatycznych przeznaczonych dla prawników za najważniejsze, w codziennej pracy, uznawane są Systemy Informacji Prawnej (**92%**).

Ponad połowa wysoko ocenia przydatność systemów informacji gospodarczej (**55%**), narzędzi umożliwiających korzystanie offline z Systemów Informacji Prawnej (**54%**), narzędzi do wyszukiwania właściwości miejscowej sądów i instytucji (**52%**).

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5 [ze skali: od 1 (mało ważne) do 5 (bardzo ważne)]

↑ ↓ % statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 2. Na ile różne rozwiązania informatyczne dla prawników (z obszaru legal tech), jakie odczytam, uważa Pan(i) za ważne w swojej codziennej praktyce?

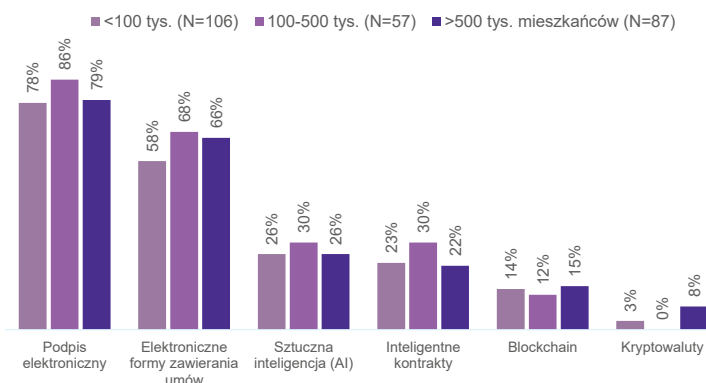
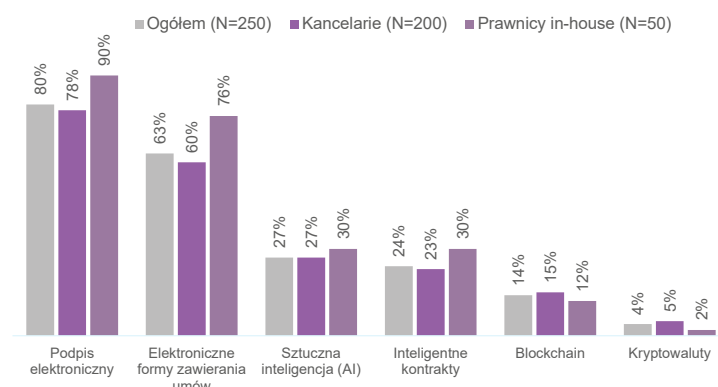
Ważność obszarów legal tech DLA ROZWOJU BRANŻY PRAWNICZEJ

Za najważniejszy obszar legal tech, w kontekście rozwoju branży prawniczej, uznany został podpis elektroniczny – uważa tak **80%** ogółu badanych i aż **90%** prawników in-house.

$\frac{2}{3}$ prawników wskazało na elektroniczne formy zawierania umów. Obszar ten częściej (**76%**) wskazują prawnicy in-house.

Nieco ponad $\frac{1}{4}$ badanych uznaje dużą rolę sztucznej inteligencji (AI). Co piąty wskazuje na inteligentne kontrakty.

Na wykresach przedstawiono sumę ocen 4 i 5 ze skali: od 1 (mało ważne) do 5 (bardzo ważne)

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 3 i 4. Na ile poszczególne obszary legal tech uważa Pan(i) za istotne dla rozwoju branży prawniczej?

mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja
LegalTech Polska

Popularność podpisu elektronicznego jako narzędzia legal tech wydaje się nie mijać. Sądzę, że jest to spowodowane tym, iż w wielu miejscach stosowanie podpisu elektronicznego jest pierwszym krokiem do korzystania z elektronicznych form zawierania umów, zatem powinniśmy tak naprawdę połączyć odpowiedzi dotyczące podpisu elektronicznego i elektronicznych form umów. Oczywiście samo stosowanie podpisu elektronicznego nie musi zmieniać samo przez się sposobu działania prawników, jednak w mojej ocenie jest to narzędzie, które pozwala otworzyć się na możliwości, które przynosi stosowanie nowych technologii informatycznych.

Rozumienie pojęcia INTELIGENTNYCH KONTRAKTÓW

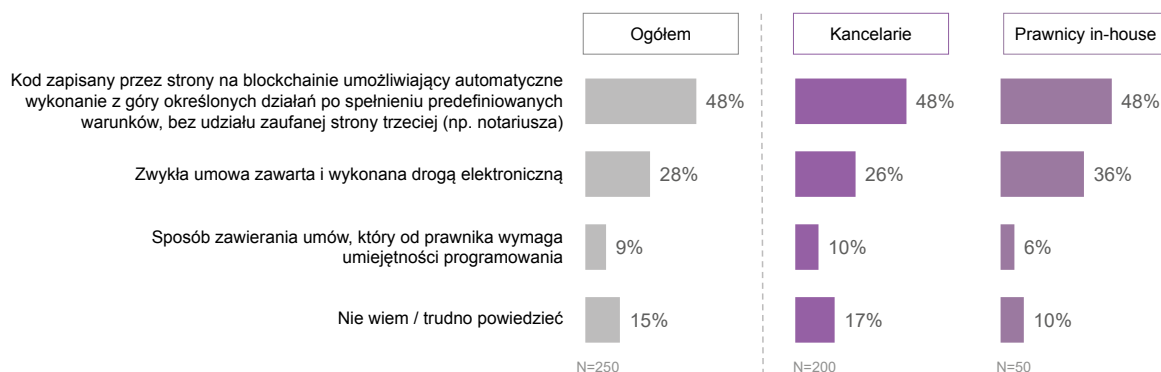
Blisko **50%** badanych zgadza się ze stwierdzeniem, że inteligentne kontrakty to „kod zapisany przez strony na blockchainie umożliwiający automatyczne wykonanie z góry określonych działań po spełnieniu predefiniowanych warunków, bez udziału zaufanej strony trzeciej”.

Dla niespełna **30%** inteligentny kontrakt to zwykła umowa zawarta i wykonana drogą elektroniczną.

Jedynie **9%** uważa, że jest to sposób zawierania umów, który od prawnika wymaga umiejętności programowania.

*Pojęcie inteligentnych kontraktów jest nadal w dużej mierze czysto teoretyczne i nie stosowane w praktyce, jednak **widać wyraźnie wzrost** wiedzy prawników na ten temat.*

mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja LegalTech Polska

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

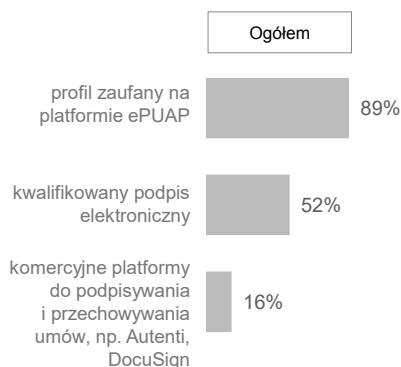
Wykres 5. Które ze stwierdzeń jest najbliższe temu, jak Pan(i) rozumie pojęcie inteligentnych kontraktów (smart kontraktów)?

Korzystanie z podpisu elektronicznego oraz profilu zaufanego na **PLATFORMIE ePUAP**

Z profilu zaufanego na platformie ePUAP korzysta **89%** prawników.

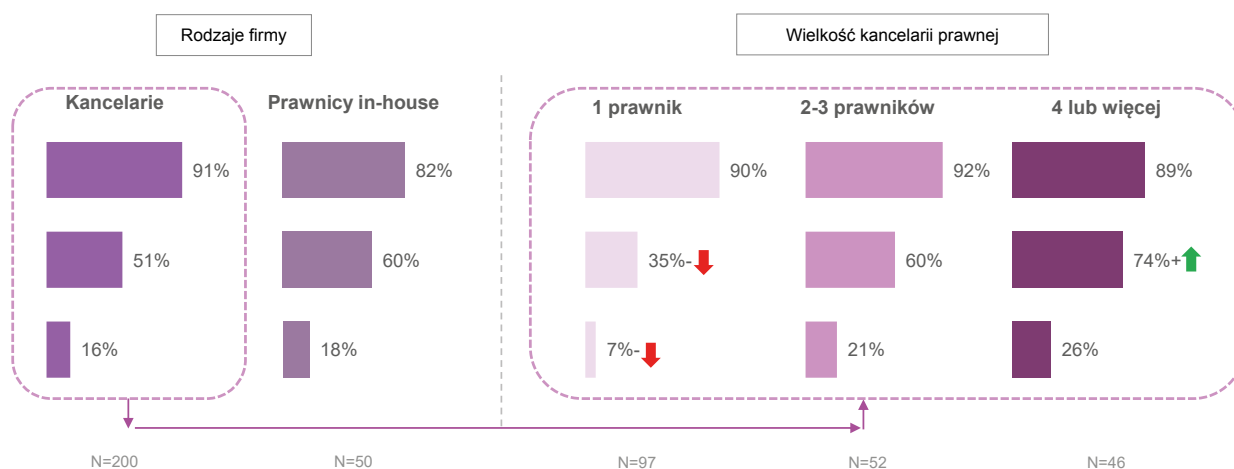
Nieco ponad połowa (**52%**) wykorzystuje w swojej pracy kwalifikowany podpis elektroniczny.

N=250

Wśród prawników pracujących w kancelariach, istotnie częściej wykorzystywany jest kwalifikowany podpis elektroniczny w placówkach zatrudniających co najmniej 4 pracowników (**74%**).

Z komercyjnych platform do podpisywania umów korzysta jedynie **16%** prawników.

↑ ↓ % statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 6. Czy wykorzystuje Pan(i) w swojej praktyce zawodowej...

*Dużo większy zakres korzystania z profilu zaufanego niż z innych postaci podpisu elektronicznego jasno pokazuje, że **droga do digitalizacji usług prawnych prowadzi przez digitalizację administracji oraz wymiaru sprawiedliwości**. Inaczej mówiąc – cyfryzacja tych obszarów państwa, z którymi mają bezpośredni kontakt prawnicy, wymusza na nich digitalizację także w ramach ich własnej działalności.*

mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja LegalTech Polska

Dlaczego prawnicy nie korzystają z narzędzi do zarządzania kancelarią?

Michał Burek, LL.M.
prawnik i doradca restrukturyzacyjny

Wyniki badań na wstępie nie napawają optymizmem, zarówno w zakresie spadającego wykorzystania (globalnie) oraz zainteresowania wdrożeniem rozwiązań (duże miejscowości), jak i w zakresie podanych przyczyn braku zainteresowania. Jednakże z badań nie należy, moim zdaniem, wyciągać zbyt pochopnych wniosków. Nie mamy informacji, w jakiej grupie kancelarii (małych, średnich lub dużych) nastąpił największy spadek wykorzystania narzędzi. Pytanie o korzystanie z narzędzi ogranicza się natomiast wyłącznie do programów do zarządzania kancelarią, a, jak wiadomo, rynek legal tech jest znacznie bardziej rozległy.

Wyniki pokazują, że główną przyczyną braku zainteresowania narzędziami do zarządzania kancelarią jest, w kolejności malejącej, zbyt mała liczba pracowników, brak potrzeby narzędzia, korzystanie z innego programu, konieczność zaspokojenia innych potrzeb, a także konieczność samodzielnej obsługi.

Moim zdaniem na te kilka punktów należy patrzeć łącznie – wszak wszystkie przyczyny zdają się wskazywać, że kancelarie radzą sobie bez narzędzia do wspomagania pracy prawników. Odpowiedź „za mało pracowników” albo „samodzielna obsługa” oraz „inne potrzeby” mogą wskazywać na brak widocznej wartości dodanej, która rekompensowałaby koszty wdrożenia narzędzia. I bynajmniej nie chodzi tutaj o konieczność zapłaty za subskrypcję. Rzecz sprowadza się raczej do konieczności poświęcenia czasu swojego i swoich pracowników do wdrożenia rozwiązania, które na pierwszy rzut oka nie pokazuje wyraźnego zwrotu z takiej inwestycji. Jest to szeroki problem w segmentach, które nie przekładają się bezpośrednio na sprzedaż produktów czy usług, a mają przede wszystkim usprawniać procesy wewnętrzne. Co ciekawe, jednak wśród obszarów z największym potencjałem do zoptymalizowania na pierwszym miejscu wybija się komunikacja z klientami oraz zarządzanie dokumentacją, podczas gdy pozyskiwanie klienta pojawia się dopiero na przedostatnim miejscu.

Najcenniejszym aktywem prawnika jest jego czas. Wobec tego wydaje się, że kluczowym czynnikiem, który powinien przekonać kancelarie do wdrożenia rozwiązania, jest zwiększenie szybkości bądź to obsługi klienta, bądź załatwiania kwestii administracyjnych. Wyraźne pokazanie usprawnienia tych dwóch segmentów mogłoby przekonać prawników do skorzystania z odpowiednich narzędzi.

Najcenniejszym aktywem prawnika jest jego CZAS.

Osobiście nie dziwił mnie zatem podane przyczyny braku zainteresowania narzędziami do zarządzania kancelarią. Utańczyło się przekonanie, że narzędzia technologiczne są dobre, przyspieszają pracę, generują oszczędności i wzmacniają bezpieczeństwo. Jednakże wyjaśnię to przez analogię – nie każdemu opłaca się przesiadać z roweru na samochód, jeżeli do pracy ma kilka minut piechotą i mieszka w mieście z doskonałą komunikacją. **Jednoosobowe i małe kancelarie nie czują potrzeby rozwiązań, które ułatwią im pracę,**

skoro tej pracy nie mają tak dużo i mogą poradzić sobie bez nowych technologii (a często poradzą sobie szybciej). Względnie – narzędzia dostosowane są do innych grup docelowych. Kontynuując analogię, o ile nie każdemu będzie opłacało się kupić samochodu w wyżej przytoczonym przypadku, o tyle kupno hulajnogi elektrycznej może być bardziej sensowne. Konieczne jest więc tutaj wyodrębnienie grupy docelowej danego narzędzia, która odniesie najwięcej korzyści z rozwiązania. Inny jest charakter zarządzania kancelarią jednoosobową, małą czy średnią, a inny dużą. **Większe kancelarie zatrudniają często osobne zespoły IT**, które organizują całą infrastrukturę „pod klucz”. Z kolei kancelarie jednoosobowe zwykle mają kilku klientów, których obsługują na bieżąco, wspomagając się sprawdzonymi narzędziami do edycji dokumentów czy ich przechowywania – i to im w zupełności wystarczy.

Dodatkowo, istotna może być tutaj **bariera psychologiczna**, która wiąże się z koniecznością nauki nowego programu lub wyszkolenia do jego obsługi pracowników, na co często nie zakłada się budżetu. Wydaje mi się jednak, że to na dostawcach narzędzi spoczywa „ciężar dowodowy” wykazania, że w perspektywie czasu wdrożone narzędzie się zwróci. Dostawcy powinni reklamować, informować i edukować.

Ciekawe jest natomiast to, że wśród przyczyn braku zainteresowania nie pojawiła się opcja „brak widocznej wartości dodanej”, która moim zdaniem mogłaby skonsolidować pierwsze pięć odpowiedzi. Z tej przyczyny być może dobrze, że taki wariant nie został uwzględniony, co pozwoliło na wnikliwsze spojrzenie na przyczyny. W gruncie rzeczy można postawić (bardzo ostrożną i niepewną) tezę, że każda z powyższych odpowiedzi zawiera w sobie brak wartości dodanej, która płynęłaby z wdrożenia narzędzi.

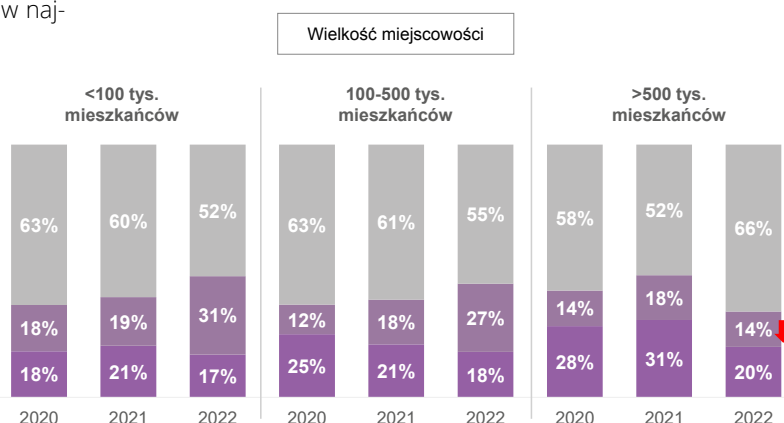
Podsumowując, kancelarie różnej wielkości mają różne potrzeby i znajdują na nie różne rozwiązania. Nie wiązałbym wyników z kryzysem branży legal tech. Wręcz przeciwnie – jest to być może wskazówka i szansa, które narzędzia mają największy potencjał, w których narzędziach kancelarie widzą najwyższą wartość, a także, które przyczyny należy „obalić” i wykazać ich bezprzedmiotowość.

Paradoksalnie więc ukazywane wyniki mogą okazać się szansą dla dostawców narzędzi legal tech, aby skupić się na (rzecowym i konkretnym!) wyeliminowaniu argumentów, które podnoszone są przez kancelarie.

Korzystanie z **NARZĘDZI INFORMATYCZNYCH** do wspomagania pracy prawników i zarządzania kancelarią

Korzystanie z narzędzi informatycznych do wspomagania pracy prawników oraz zarządzania kancelarią jest obecnie na nieco niższym poziomie niż rok temu i wynosi **19%**.

24% kancelarii rozważa wdrożenie takich rozwiązań. Odsetek rozważających jest istotnie niższy w największych miastach i wynosi **14%**.

Podstawa: kancelarie; 2020 r. N=202; 2021 r. N=202; 2022 r. N=200

Wykres 7. Czy w Pana(i) kancelarii wykorzystywane są narzędzia informatyczne do wspomagania pracy prawników i zarządzania kancelarią, takie jak np. Iuscase, Kleos, Kancelaria prawna lub rozważacie Państwo ich wdrożenie?

↑ ↓ % statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

Odpowiedzi ankietowanych wskazują na osiągnięcie pewnego poziomu nasycenia rynku. Być może oznacza to także, że potrzebna jest większa oferta narzędzi przeznaczonych do konkretnych zadań, które nie będą połączone w ramach jednej platformy – programu do zarządzania kancelarią. Takie narzędzia będą także atrakcyjne dla prawników prowadzących indywidualną działalność.

mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja LegalTech Polska

Przyczyny braku zainteresowania narzędziami informatycznymi do **WSPOMAGANIA PRACY PRAWNIKÓW LUB ZARZĄDZANIA KANCELARIĄ**

Za najważniejsze przyczyny braku zainteresowania narzędziami informatycznymi do wspomagania pracy prawników lub zarządzania kancelarią podawane były odpowiedzi wskazujące na:

- 1) zbyt małą liczbę pracowników lub
- 2) brak potrzeb w tym zakresie.

Odpowiedziało tak odpowiednio, **38%** i **36%** prawników z kancelarii nie-wykorzystujących tego typu narzędzi.

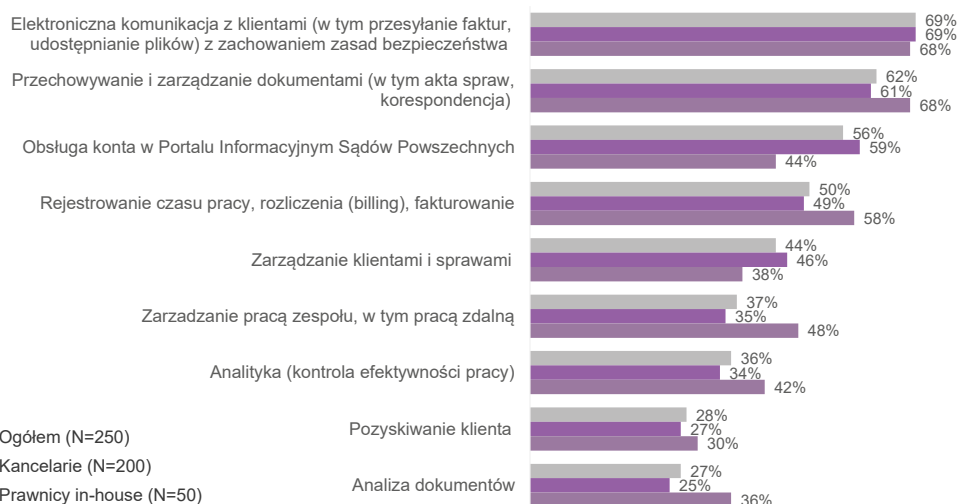
Podstawa: prawnicy pracujący w kancelariach, niewykorzystujący narzędzi informatycznych; N=116

Wykres 8. Dlaczego nie jesteście Państwo zainteresowani narzędziami informatycznymi do wspomagania pracy prawników lub zarządzania kancelarią?

Obszary pracy prawnika z **POTENCJAŁEM** do zoptymalizowania lub zautomatyzowania

Obszary pracy, które, zdaniem prawników, są pracochłonne i jednocześnie mają największy potencjał usprawnienia dzięki rozwiązaniom technologicznym, to:

- elektroniczna komunikacja z klientami z zachowaniem zasad bezpieczeństwa (**69%**);
- przechowywanie i zarządzanie dokumentacją prawną (**62%**);
- obsługa konta w Portalu Informacyjnym Sądów Powszechnych (**56%**);
- rejestrowanie czasu pracy, rozliczenia, fakturowanie (**50%**).

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5 [ze skali od 1 (mały potencjał do usprawnienia pracy) do 5 (duży potencjał do usprawnienia pracy)]

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250
Wykres 9. Jakie obszary, w Pana(i) pracy, odznaczają się największą pracochłonnością lub uciążliwością, a mogłyby zostać zoptymalizowane lub zautomatyzowane przy wsparciu technologii?

Prawnicy coraz lepiej nastawieni do rozwiązań legal tech

Jakub Barwaniec
CEO Pergamin

Prawo nie jest najprostszym obszarem do zautomatyzowania i cały czas potrzeba edukacji w tym zakresie, co stanowi jeden z filarów działalności platformy internetowej Pergamin. Zgodnie z tegorocznym raportem **nie widać popandemicznego wzrostu zainteresowania legal techem**. Dane pokazują nawet spadek wykorzystania narzędzi informatycznych do wspomagania pracy prawników, ale obserwuje się to w granicach błędu statystycznego. Jak wynika z danych, **tylko 2% ankietowanych jest świadomych swojego braku wiedzy na temat narzędzi informatycznych lub do wspomagania pracy**. Liczby nie są imponujące, kiedy jednak zakładaliśmy Pergamin cztery lata temu, mało kto w Polsce słyszał o legal techu. Jeśli ktoś był świadomy istnienia rozwiązań technologicznych, ułatwiających świadczenie usług prawnych, to traktował je jako narzędzie wspierające efektywność pracy kancelarii i efektywność prawników. Niewiele osób myślało o tym, że legal tech może być narzędziem, które wspiera procesy biznesowe nie tylko w działach prawnych, ale i bezpośrednio w sprzedaży, HR czy zakupach.

Obecnie widzimy światło na horyzoncie. Podczas rozmów z prawnikami w organizacjach zauważamy, że bardzo często są oni **pozytywnie nastawieni do wdrażania rozwiązań automatyzujących kwestie prawne**. Nie spotykamy się z wrogością czy podejrzliwością, dlatego przewidujemy, że popularność nowych rozwiązań będzie stale wzrastać. Prawnicy zaczynają szukać usprawnień, coraz bardziej interesują się technologią. Już teraz śledzą trendy legaltechowe, ale nie do końca zdają sobie sprawę, jak z nich korzystać, aby przyniosło to jak najlepsze efekty. Dlatego właśnie **potrzebują ciągłego wsparcia** ze strony firm oferujących narzędzia legaltechowe. Potrzebują także czasu, by przekonać się, że narzędzia legaltechowe nie zabierają im pracy, a jedynie mają za zadanie

znacznie ją ułatwić. **Wnioski płynące z danych z raportu wskazują jednak na ciągłą, konsekwentną konieczność pracy nad uświadamianiem prawników.**

Wciąż siłą napędową postępu w środowisku prawniczym stanowią raczej prawnicy *in-house* niż kancelarie.

Tegoroczne badanie wskazuje, że najważniejszą przyczyną braku zainteresowania narzędziami informatycznymi do wspomagania pracy prawników lub zarządzania kancelarią jest zbyt mała liczba pracowników.

Jednoosobowe kancelarie często niesłusznie wychodzą z założenia, że nie potrzebują narzędzi do pomocy, tak jak dzieje się to w przypadku dużych kancelarii korporacyjnych. Tym, co powstrzymuje je przed wdrożeniem, są nie same koszty, brak wiedzy czy brak zaufania, a właśnie brak zasobów ludzkich. **W takiej sytuacji jeszcze bardziej należy uświadamiać prawników, że proponowana automatyzacja może te zasoby uwolnić.** Decyzję o niej można nazwać długoterminową inwestycją pozytywnie wpływającą na rozwój firmy. Jeśli problemem jest zbyt mała liczba pracowników, warto pamiętać, że technologia wspiera procesy prawne, daje możliwość rozwoju i odciąża od żmudnych, powtarzalnych czynności, zastępując w pracy niskopoziomowej.

Pośród obszarów pracy, które są pracochłonne i jednocześnie najłatwiej wprowadzić w nich usprawnienia dzięki rozwiązaniom technologicznym, na drugim miejscu pojawia się **przechowywanie i zarządzanie dokumentacją prawną (62%), co wskazuje zapotrzebowanie na rozwiązania legaltechowe w tym zakresie**. Prawnicy – nieważne, czy mowa o dużych korporacjach, czy

...tylko 2%
ankietowanych jest
świadomych swojego braku
wiedzy na temat narzędzi
informatycznych lub
do wspomagania pracy

o jednoosobowych działalnościach – po prostu pozostają w tyle, jeśli nie decydują się na zautomatyzowanie swojej pracy. Stają się mniej konkurencyjni.

W Pergaminie stale pomagamy naszym klientom w transformacji całego procesu. Zauważamy, że bardzo często firmy nie wiedzą, jak odpowiednio podejść do transformacji cyfrowej obszaru umów. Potrzebują nie tylko narzędzia do pomocy, ale też wsparcia merytorycznego, by w jak najkrótszym czasie poradzić sobie z wyzwaniami. Dlatego wspomagamy organizacje w działaniach na cyfrowych dokumentach, by jak najlepiej wykorzystać dane zawarte w umowach. Wychodzimy naprzeciw potrzebom edukacji rynku na temat umów elektronicznych. Mamy pewność, że legal tech nie jest przejściową modą, a rozwiązaniem, które na stałe wpisze się w działanie organizacji prawnych. Wystarczy, że firmy zyskają rozeznanie, jak wygląda proces wdrażania narzędzi do automatyzacji i przyspieszania obiegu dokumentów prawnych.

Bartłomiej Majchrzak
prawnik, przedsiębiorca

Rozwiązania legal tech powinny zwiększać efektywność pracy prawników

Coraz więcej prawników rozważa wprowadzenie do swojej pracy narzędzi informatycznych, choć dynamika tych zmian jest stosunkowo niska i nie odpowiada trendom globalnym, według których cyfryzacja w okresie pandemii mocno przyspieszyła i nie zwalnia. Powodów dopatruję przede wszystkim w **niskim poziomie edukacji na temat możliwości i korzyści płynących z wykorzystania oprogramowania**. Prawnik prowadzący jednoosobową praktykę, dzięki wykorzystaniu prostych technologii, będzie mógł pracować szybciej, a klientów rozliczać precyzyjniej. Prawdopodobnie nie ma jednak wiedzy, jak oprogramowanie może pomóc mu w codziennej działalności – na co wskazuje punkt „brak potrzeb”. Tym bardziej doceniam fakt, że powstają takie badania i organizuje się konferencje poświęcone tematyce legal tech.

Sam obserwuję również, że **prawnicy coraz lepiej wykorzystują zaawansowane funkcje pakietów biurowych** (edytorów tekstów, arkuszy kalkulacyjnych) – co w pewnej części wypełnia ich potrzeby zwiększenia efektywności codziennej pracy.

Odnosząc się do obszarów, które mają największy potencjał optymalizacji lub automatyzacji, potrzeby branży prawnej pokrywają się z potrzebami innych branż. **Wszyscy przedsiębiorcy oczekują przyspieszenia** w najważniejszych dla swojego biznesu kwestiach: podpisanie umowy, przesłanie faktury, rozliczenie, wymiana i przechowywanie dokumentów online. To wszystko sprowadza się do ograniczenia ilości papieru, przesyłek pocztowych i umożliwienia pracy na danych, a nie na obrazach (skanach) dokumentów.

Z punktu widzenia dostawców oprogramowania szczególnie **ważna wydaje mi się potrzeba integracji z Portalem Informacyjnym Sądów Powszechnych**. Być może powolny proces cyfryzacji postępowań sądowych i brak perspektyw w tym zakresie wpływa na sceptyczny stosunek prawników do technologii. Brakuje zewnętrznego motywatora, który w naturalny sposób wymusza wykorzystanie technologii w codziennej pracy.

beckKRS

Informacja Gospodarcza

Bezpieczeństwo
obrotu
gospodarczego

- Połączone źródła danych z **Krajowego Rejestru Sądowego** oraz **Monitora Sądowego i Gospodarczego**.
- Ocena **standingu finansowego** przedsiębiorstwa w oparciu o sprawozdania finansowe z e-KRS.
- Dodatkowe źródła danych o podmiocie: **dofinansowania, zamówienia publiczne, zadłużenia**.
- **Graficzne powiązania biznesowe** z osobami i podmiotami.

Wejdź na **konfigurator.legalis.pl**

Kup online - korzystaj od razu!

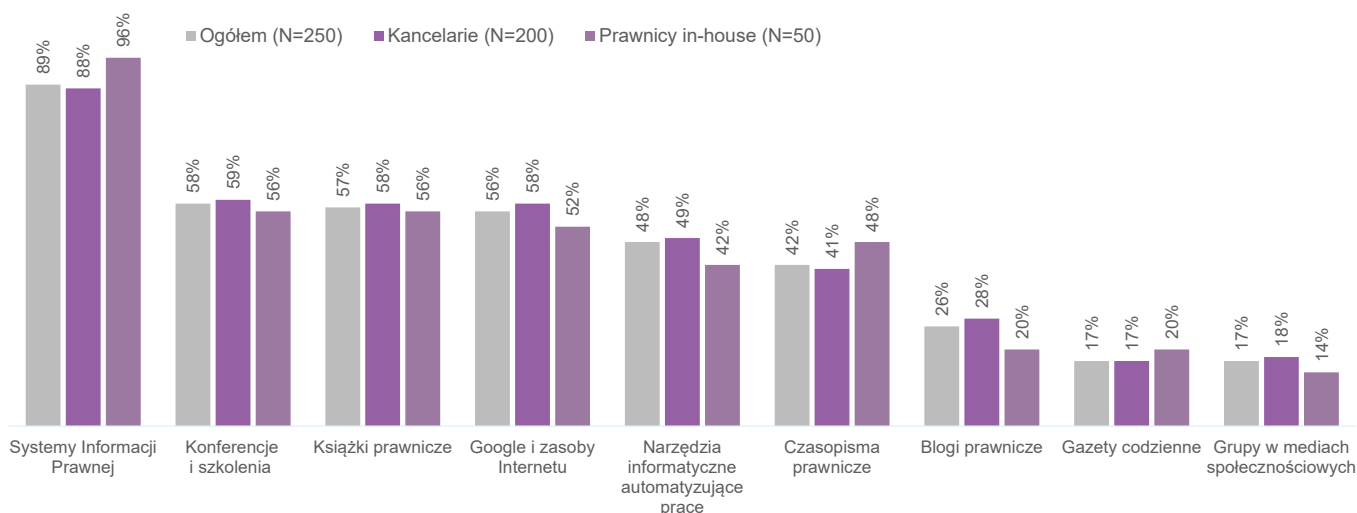
ŹRÓDŁA wiedzy prawniczej

Waga różnych **zasobów wiedzy
prawniczej** istotnych z punktu
widzenia rozwoju zawodowego

Waga różnych **zasobów wiedzy prawniczej** istotnych z punktu widzenia rozwoju zawodowego

(89%)	(96%)	Spośród dostępnych źródeł wiedzy zdecydowana większość prawników za ważne uznaje Systemy Informacji Prawnej (89%). Są one szczególnie ważne dla prawników in-house (96%).	
(57%)	(58%)	(56%)	Zasobami istotnymi z punktu widzenia rozwoju zawodowego są również tradycyjne źródła, czyli książki prawnicze (57%), konferencje i szkolenia (58%), ale także zasoby Internetu (56%).
	(48%)	Dla blisko połowy badanych (48%) ważne są także narzędzia informatyczne automatyzujące pracę.	
(17%)	(42%)	Prasa, szczególnie ogólnotematyczna, rzadziej uznawana jest za istotną z punktu widzenia rozwoju zawodowego. Prasę fachową za ważną uznaje 42% prawników, a gazety codzienne 17%.	
	(17%)	Wiedzę z blogów prawniczych posiłkuje się co czwarty prawnik; 17% uczestniczy w grupach tematycznych w mediach społecznościowych.	

Na wykresie przedstawiono sumę ocen 4 i 5 [ze skali: od 1 (mało ważne) do 5 (bardzo ważne)]

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 10. Na ile poszczególne zasoby wiedzy prawniczej uważa Pan(i) obecnie za ważne dla swojego rozwoju zawodowego?

OBSŁUGA INFORMATYCZNA

CYBERZAGROŻENIA w pracy prawnika

Sposób **ZORGANIZOWANIA**
OBSŁUGI INFORMATYCZNEJ
w kancelarii

DOŚWIADCZENIE związane
z próbami cyberataku

Sposoby zabezpieczenia
kancelarii przed **CYBERATAKIEM**

KOMUNIKACJA kancelarii z klientami

Korzystanie z otwartych
środowisk **CLOUDOWYCH**

CYBERATAKI w kancelariach prawniczych

Marek Laskowski
dyrektor IT DZP

Ostatnie dwa lata okresu pandemii oraz obecny czas wojny w Ukrainie był i są okresem szczególnym w branży informatycznej. Okres ten stanowi czas pełen wyzwań, technicznych i organizacyjnych, przede wszystkim w obszarze cyberbezpieczeństwa i zapewnienia ciągłości działania środowisk IT. Pamiętajmy, że każda **kancelaria, pracując z klientem, staje się depozytariuszem jego danych wrażliwych**, które mogą stanowić obszar zainteresowań hakerów.

Tegoroczne wydanie *Raportu LegalTech 2022* w obszarze związanym z informatyką, a zwłaszcza z Internetem, przynosi szereg ciekawych obserwacji. **Nadal dominuje model outsourcingu usług IT w kancelariach prawnych.** Outsourcingu do wyspecjalizowanych podmiotów, jak również doraźnej pomocy lokalnego informatyka, co stanowi dominujący trend w branży. W przypadku cyberbezpieczeństwa, zawsze należy dokładnie sprawdzić podmiot, któremu powierza się wykonywanie usług wsparcia IT, gdyż często, poprzez podatności występujące u tych podmiotów, hakerzy są w stanie wykonać skuteczny atak na nasze kancelarie, tym samym pozyskać dane naszych klientów. Zwróćmy zatem uwagę, korzystając z outsourcingu, nie tylko na aspekty prawne współpracy z podmiotami, które nas obsługują, ale również na poziom cyberbezpieczeństwa ich samych.

W tegorocznym badaniu **26% kancelarii przyznało, że doświadczyło cyberataku.** Na ile skuteczne okazały się te ataki – nie mamy informacji. Niemniej jednak dane te wydają się mocno zaniżone. Trend rynkowy międzysektorowy firm doświadczających cyberataków waha się w granicach 50-60%. Niestety, **około 10-15% cyberataków jest**

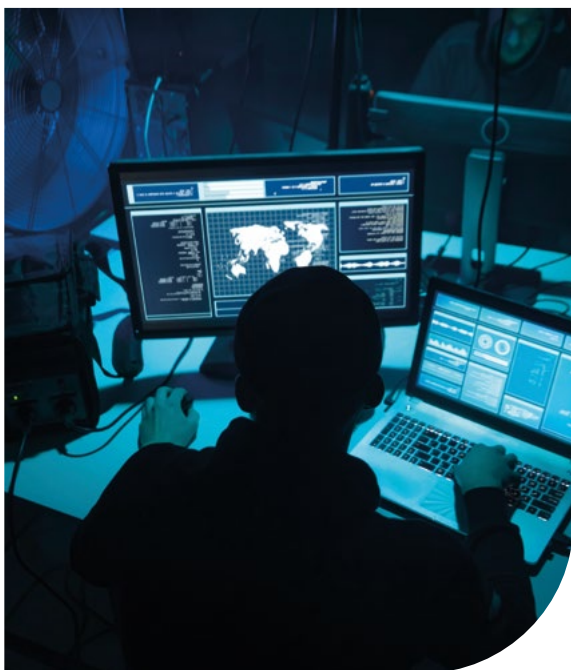
skutecznych. W mojej ocenie wskaźniki skutecznych cyberataków na sektor prawniczy są bardzo wysokie, znacznie powyżej przeciętnej. Wynika to przede wszystkim z nadal niskiego poziomu świadomości cyberzagrożeń, niskich kompetencji cyfrowych, jak i wysokiego wskaźnika długu technologicznego, który występuje powszechnie w sektorze legal tech.

W kontekście rodzajów cyberataków nie ma zaskoczenia. Nadal dominują ataki malwarowe, a złośliwe oprogramowanie dostarczane jest do kancelarii zwykle poprzez e-mail. Obserwujemy obecnie **gwałtowny wzrost stosowania tzw. zaawansowanej, uwiarygodnionej metody dostarczenia złośliwego oprogramowania.** Metoda ta wykorzystuje socjotechniki polegające na prowadzeniu długo-okresowej korespondencji w celu uwiarygodnienia stron komunikacji, a w konsekwencji takiego wzbudzenia zaufania u odbiorcy e-maila, aby skłonić go do wykonania określonego działania (np. otwarcia załącznika, kliknięcia w linki itp.). Technika ta jest bardzo skuteczna.

W zakresie środków stosowanych w celu cyberochrony kancelarii obserwujemy pewną zmianę. Badani nie wskazują (jak w poprzednich okresach), że **kluczowym zabezpieczeniem jest system antywirusowy.** Obecnie wskazywane są takie metody, jak szyfrowanie danych (71%), zaawansowany backup (71%) oraz okresowa zmiana haseł (70%).

Nadal jednak kancelarie **nie stosują w pełni współczesnych metod ochrony** zasobów informacyjnych i infrastruktury w postaci m.in. wykorzystania usługi SOCKS, systemów klasy EDR, czy mechanizmów migawkowej ochrony zasobów plików, kolokacji danych do innego data center lub chmury.

Nadal dominują ataki malwarowe, a złośliwe oprogramowanie dostarczane jest do kancelarii zwykle poprzez e-mail.

Komunikacja elektroniczna z klientami nadal opiera się na tradycyjnym e-mailu (87%), z czego **64% badanych deklaruje stosowanie szyfrowanej komunikacji e-mailowej**, co niewątpliwie nastraja optymizmem. Zwykły e-mail nie podlega praktycznie żadnej ochronie i jest stosunkowo łatwy do przechwycenia. Nadal jednak nie obserwuje się powszechnego stosowania w komunikacji i udostępnianiu treści rozwiązań typu RMS, zarządzania prawami dostępu do plików ani dedykowanych systemów zarządzania plikami, pomimo natywnego posiadania takich mechanizmów, np. w ramach pakietu MS Office 365.

Kolejnym nadzwyczaj ciekawym wynikiem badania jest powszechne wykorzystanie **chmury publicznej**. Głównie w zakresie usług poczty e-mail (48%), ale nie tylko. Inne usługi są również wykorzystywane, aczkolwiek nadal nadzwyczaj skromnie. W kontekście bezpieczeństwa niepokojące jest wykorzystanie poczty

...niepokojące jest wykorzystanie poczty e-mail w wersji darmowej, której poziom dostępnych zabezpieczeń jest całkowicie niewystarczający...

e-mail w wersji darmowej, której poziom dostępnych zabezpieczeń jest całkowicie niewystarczający. Należy **niezwłocznie przejść nie tylko na wersje komercyjne usług poczty e-mail**, ale również zadbać o właściwą ich konfigurację, szczególnie w zakresie cyberochrony. Usługi te w wersjach domyślnych, niekonfigurowanych, szczególnie w zakresie zabezpieczeń, nie dają nam praktycznie żadnej ochrony. Niezbędnym jest minimum uruchomienie mechanizmów szyfrowania poczty, wieloskładnikowego uwierzytelniania oraz innych zabezpieczeń niedostępnych w ramach ustawień domyślnych i w wersjach darmowych. Zalecenie to ma również zastosowanie do wszystkich pozostałych usług chmurowych, z których kancelarie korzystają.

Podsumowując, widoczny jest **istotny wzrost świadomości cyberzagrożeń w sektorze prawniczym**. Kancelarie coraz częściej sięgają po zaawansowane metody cyberochrony. Niestety, z racji wspomnianych długookresowych zaniedbań w tym obszarze, przed nami, jako całym sektorem, nadal długa droga do zapewnienia adekwatnego, nowoczesnego poziomu cyberbezpieczeństwa.

Sposób zorganizowania OBSŁUGI INFORMATYCZNEJ w kancelarii

Obsługa informatyczna w kancelariach prawnych najczęściej zorganizowana jest na zasadzie outsourcingu (**41%**) oraz dorażnej pomocy informatyka (**36%**).

Outsourcing usług informatycznych istotnie częściej występuje w kancelariach działających w największych ośrodkach miejskich (**53%**). Z kolei kancelarie, w których pracuje tylko jeden prawnik istotnie częściej korzystają z dorażnej pomocy informatyka (**49%**).

Podstawa: kancelarie; 2020 r. N=202; 2021 r. N=202; 2022 r. N=200

Wykres 11. W jaki sposób organizowana jest w Pana(i) kancelarii obsługa informatyczna?

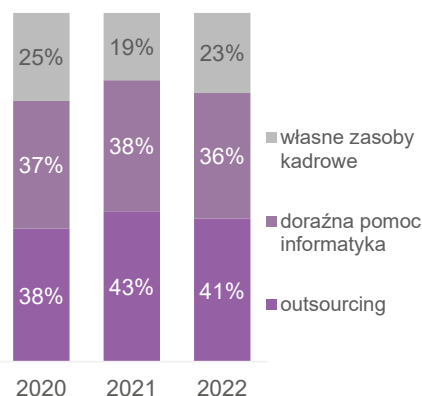

mec. Artur
Piechocki
APLAW

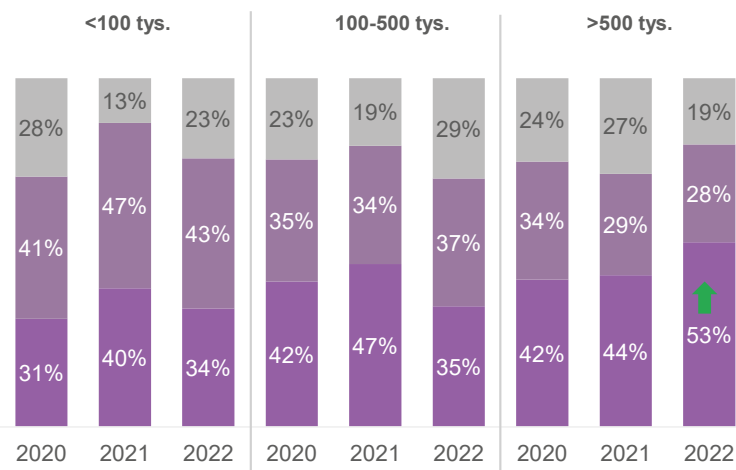
Praca zdalna, przeniesienie znacznej części aktywności kancelarii prawnych do strefy online (statystyka zawarta w Raporcie LegalTech potwierdza tę tendencję) oraz rozwój tej formy dostępności również urzędów i sądów spowodowało, że zagadnienia związane z zapewnieniem szeroko pojętej

obsługi informatycznej dla kancelarii stało się jednym z priorytetów. Badania Kantar i C.H.Beck wskazują, że zapotrzebowanie na obsługę outsourcingową rośnie w dużych ośrodkach miejskich. Tendencja taka jest z pewnością pozytywna, ponieważ podstawą biznesu kancelarii nie jest samodzielne radzenie sobie z problemami informatycznymi, lecz obsługa klientów w dziedzinie prawa. Jednocześnie w większych kancelariach pojawia się zapotrzebowanie na własne służby IT. Jest to rozwiązanie kosztowne, lecz w większych organizacjach niezbędne.

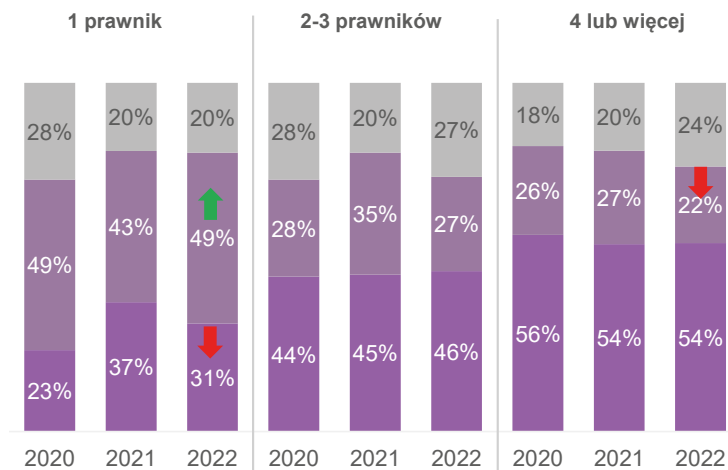
Kancelarie ogółem

Wielkość miejscowości

Wielkość kancelarii prawnej

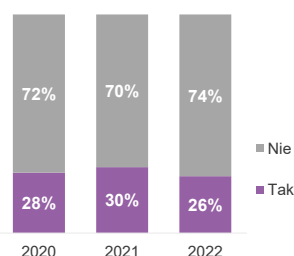
↑ ↓ % statystycznie istotnie wyższy / niższy w porównaniu do ogółu

Doświadczenie związane z próbami **CYBERATAKU**

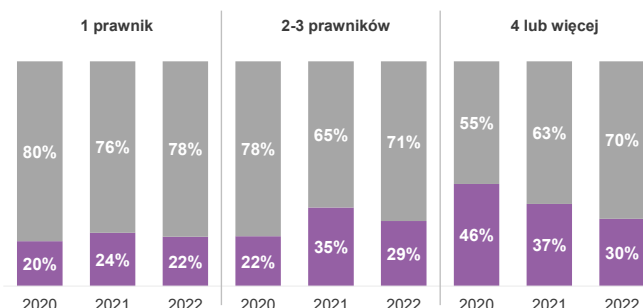
W tegorocznym pomiarze **26%** kancelarii przyznało, że zetknęło się z próbami cyberataku. W 2021 r. odsetek ten wyniósł nieco więcej – **30%**.

Cyberataki nadal częściej zdarzają się w większych kancelariach, zatrudniających 2 lub więcej prawników.

Kancelarie ogółem

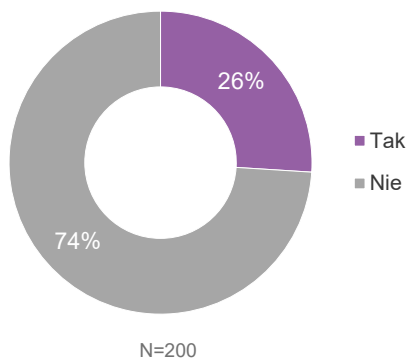

Wielkość kancelarii prawnej

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

Kancelarie ogółem

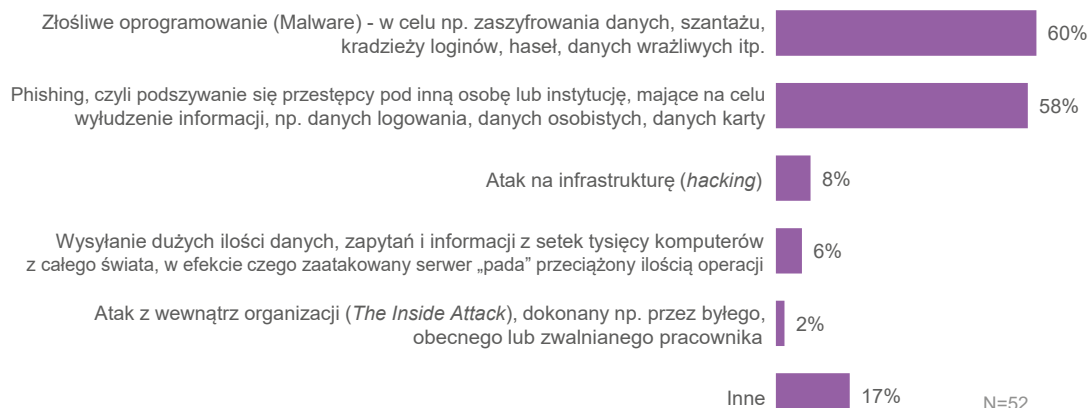

Podstawa: kancelarie; 2020 r. N=202; 2021 r. N=202; 2022 r. N=200

Wykres 12. Czy spotkała(a) się Pan(i) w swojej kancelarii z próbami cyberataku?

Prawnicy, którzy zetknęli się w pracy z próbami cyberataku, najczęściej doświadczali problemów związanych ze złośliwym oprogramowaniem (**60%**) lub podszywaniem się przestępcy pod inną osobę lub instytucję w celu wyłudzenia danych (**58%**).

Rodzaje doświadczanych prób cyberataku

Podstawa: kancelarie; N=200

Wykres 13. Czy spotkała(a) się Pan(i) w swojej kancelarii z próbami cyberataku?

Wykres 14. Czego dotyczyła ta próba ataku?

mec. Artur
Piechocki
APLAW

Zawarte w Raporcie LegalTech wyniki badań dotyczące cyberataków skłaniają do głębszej refleksji. Według większości źródeł liczba ataków i działań złośliwych stale wzrasta, tymczasem z raportu wynika, że odsetek ataków w kancelariach spadł. Można jedynie spekulować, co było przyczyną zaprezentowanych wyników – być może większy poziom świadomości personelu kancelarii na temat zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu, który pozwolił ignorować najprostsze zagrożenia typu phishing lub inne działania z zakresu social engineering. Byłoby to z pewnością bardzo pozytywne zjawisko.

Phishing zresztą pozostaje jednym z najczęściej wymienianych wśród badanych kancelarii rodzajów ataków. Jednocześnie na wysokim poziomie pozostają cyberataki obejmujące złośliwe oprogramowanie, podczas gdy globalnie ich liczba zaczęła się zmniejszać – szacuje się, że o kilka punktów procentowych – choć nadal przekraczają one 5 miliardów rocznie.

Raport LegalTech uwzględnia bardzo ważny sposób ataku typu DDoS, czyli „wysyłanie dużych ilości danych, zapytań i informacji z setek tysięcy komputerów z całego świata, w efekcie czego zaatakowany serwer »pada« przeciążony ilością operacji”. Zapobieżenie takim atakom jest możliwe wyłącznie w przypadku korzystania z infrastruktury dużych podmiotów dostarczających usług chmurowych.

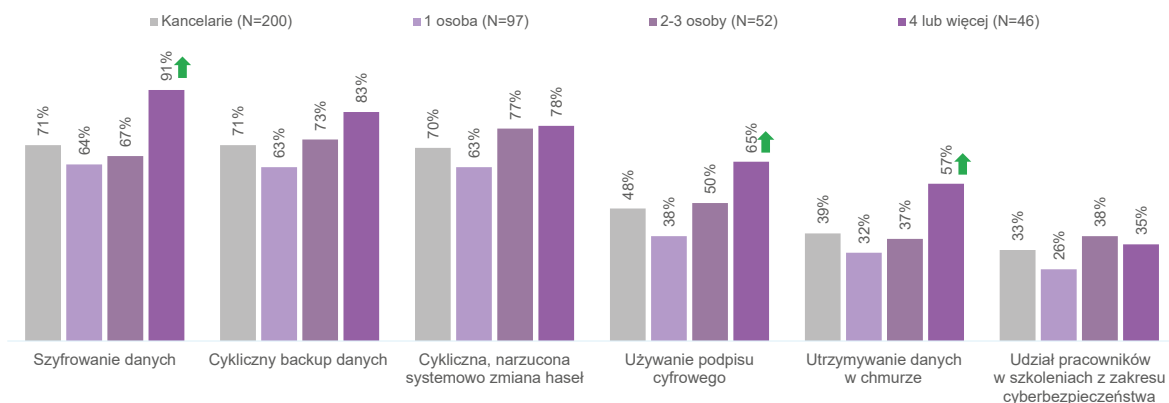
SPOSOBY ZABEZPIECZENIA kancelarii przed cyberatakiem

Do najpopularniejszych zabezpieczeń stosowanych przez kancelarie należą: szyfrowanie danych (71%), cykliczny back up danych (71%) oraz cykliczna zmiana haseł (70%).

Większe kancelarie – zatrudniające 4 lub więcej pracowników – istotnie częściej stosują szyfrowanie danych (91%), używanie podpisu cyfrowego (65%) oraz utrzymywanie danych w chmurze (57%).

Bardzo pozytywnie należy ocenić wzrost zabezpieczeń stosowanych przez kancelarie, szczególnie te większe. Zarówno szyfrowanie, podpis cyfrowy, jak i używanie chmury obliczeniowej do przechowywania danych wpływają na ich bezpieczeństwo. Niepokój może budzić nadal niski procent szkoleń pracowników z zakresu cyberbezpieczeństwa. Świadomość istnienia zagrożeń jest podstawą do tego, aby możliwe było ich unikanie.

mec. Artur Piechocki
APLAW

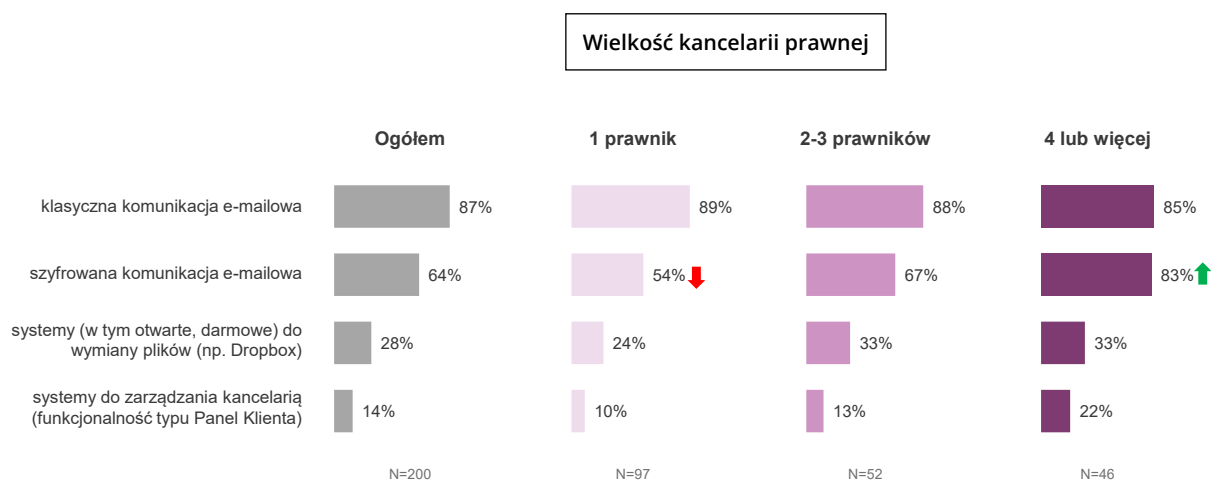
Podstawa: kancelarie; N=200
Wykres 15. W jaki sposób Pana(i) kancelaria jest zabezpieczana technologicznie?

↑ ↓ % statystycznie istotnie wyższy / niższy w porównaniu do ogółu

KOMUNIKACJA kancelarii z klientami

Zdecydowanie najczęstszym sposobem komunikacji kancelarii z klientem pozostaje klasyczna komunikacja e-mailowa (**87%**).

Z szyfrowanej komunikacji e-mail korzysta **64%** ogółu badanych kancelarii. Istotnie częściej z taką praktyką spotkamy się w większych kancelariach, zatrudniających 4 lub więcej pracowników (**83%**); rzadziej zaś w tych najmniejszych, zatrudniających jednego prawnika (**54%**).

Podstawa: kancelarie; N=200

Wykres 16. W jaki sposób Pana(i) kancelaria komunikuje się z klientami, tzn. wysyła i odbiera poufną korespondencję, dokumenty?

% statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

E-doręczenia pod kontrolą

System iuscase zapewnia dostęp do korespondencji dostarczanej przez Portal Informacyjny Sądów Powszechnych. Szczególną zaletą tej funkcjonalności jest pełna kontrola nad procesem realizacji e-doręczeń.

Wypróbuj bezpłatnie

| C.H.BECK

Zadzwoń **22 311 22 22** lub wejdź na **iuscase.pl**

Złośliwe oprogramowania i phishing zagrażają kancelariom

prof. ucz. dr hab. inż.
Agnieszka Gryszczyńska
UKSW, Prokuratura Krajowa

Rozwój nowoczesnych technologii, dostępność środków komunikowania się na odległość i związany z tym rozwój elektronicznych usług wpłynął na sposoby działania sprawców przestępstw skierowanych przeciwko różnym dobrom prawnie chronionym. Z nowoczesnych technologii korzystają sprawcy naruszający dobra tradycyjnie znajdujące się pod ochroną prawa karnego, jak również ci, którzy przeprowadzają zamachy skierowane na systemy oraz przetwarzane i gromadzone w nich dane.

W Polsce obserwuje się zarówno ataki o charakterze globalnym, jak i lokalnym. Oprócz globalnych „aktorów” – sprawców zajmujących się dystrybucją złośliwego oprogramowania, atakami nakierowanymi na poufność danych, dezinformację czy atakami na łańcuchy dostaw, istotnym zagrożeniem jest również działalność polskich cyberprzestępców nakierowanych głównie na korzyści majątkowe.

Analiza raportów dotyczących cyberbezpieczeństwa wskazuje na **stały, znaczny wzrost liczby incydentów zarówno w Polsce, jak i na świecie.** Trend ten związany jest z powszechnym wzrostem liczby użytkowników Internetu, czasu spędzanego online oraz zmianami

modi operandi działania sprawców popełniających przestępstwa przeciwko mieniu.

Zdalna praca, edukacja czy realizacja zadań publicznych online wymuszone **podczas pandemii, stały się dla cyberprzestępców okazją do zwiększenia skuteczności ataków zarówno na duże korporacje, małych przedsiębiorców,** administrację publiczną, szpitale, jak i osoby fizyczne. W 2020 i 2021 roku dominowały scenariusze związane z pandemią. W związku z atakiem Federacji Rosyjskiej na Republikę Ukrainy w 2022 roku obserwowane są **ataki o charakterze hybrydowym,** jak również wykorzystywanie w scenariuszach socjo-technicznych wojny.

Jak wynika z przygotowanego *Raportu LegalTech* dotyczącego **cyberzagrożeń w pracy prawników** – z próbami cyberataków w 2021 r. spotkało się 30% kancelarii, zaś w 2022 r. – 26%.

Najczęściej były to problemy związane ze złośliwym oprogramowaniem (60%) lub podszywaniem się przestępcy pod inną osobę czy instytucję w celu wyłudzenia danych (58%). **Złośliwe oprogramowanie i phishing stanowiły zatem najpoważniejsze cyberzagrożenia** wskazywane przez prawników. Dane te można zestawzić z tymi dotyczącymi incydentów, publikowanymi przez Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego CSIRT GOV oraz przez działający w strukturach NASK (Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej) zespół CERT Polska.

W 2020 r. CSIRT GOV zarejestrował ponad 23 tysiące incydentów, co stanowiło **wzrost o około 88%** w stosunku do 2019 r., zaś CERT Polska zarejestrował ponad 10 tysięcy incydentów, co stanowiło **wzrost o 61%** w porównaniu z 2019 r. i o 179% w porównaniu z 2018 r. W 2021 r. CERT Polska zarejestrował łącznie 29 483 unikalnych incydentów cyberbezpieczeństwa, zatem liczba incydentów wzrosła o 182% w porównaniu do 2020 r.

Wśród wskazywanych w raportach CSIRT GOV typów incydentów dominuje złośliwe oprogramowanie, zaś w raportach CERT Polska zdecydowanie dominuje *phishing*, którego udział na tle innych typów incydentów stale i znacząco rośnie. W 2021 r. *phishing* stanowił aż 77% wszystkich obsługiwanych incydentów. Liczba incydentów zaklasyfikowanych jako *phishing* w porównaniu do 2020 roku **wzrosła o 196%**, zaś **najpopularniejszym atakiem phishingowym w 2021 r. było podszywanie się pod serwis społecznościowy Facebook**.

Do wyłudzenia danych najczęściej dochodzi poprzez stronę imitującą panel logowania do zaufanej usługi (poczty elektronicznej, serwisu społecznościowego czy bankowości elektronicznej). Linki do stron wyłudzających dane wysyłane są zarówno pocztą elektroniczną, jak i w wiadomościach SMS (*smishing*). **W ostatnich latach coraz częściej do wyłudzenia danych dochodzi w trakcie rozmowy telefonicznej (*vishing*)**, podczas której sprawcy podszywają się pod numer telefonu zaufanego podmiotu (*Caller ID spoofing*). Jest to możliwe dzięki specjalnym bramkom internetowym VoIP, które wykorzystują słabości protokołów używanych w sieciach komórkowych i z których można wykonywać połączenia z wykorzystaniem dowolnego numeru telefonu. Co ważne, technika ta nie wymaga przejęcia kontroli nad telefonem ofiary.

Podszywanie się pod inne podmioty służyć ma przede wszystkim zwiększeniu skuteczności ataku.

Wiadomości sprawiać mają pozory autentyczności, dlatego najczęściej sprawcy wykorzystują *spoofing* adresów e-mail lub wysyłają wiadomości z adresów poczty elektronicznej łudząco podobnych do adresów podmiotów, pod które się podszywają. Sprawcy tworzą konta poczty elektronicznej u popularnych dostawców usług elektronicznych, wykorzystując dane konkretnych osób lub tworzą konta poczty elektronicznej po wcześniejszym zarejestrowaniu nazwy domenowej podobnej do nazwy domenowej podmiotu, pod który się podszywają.

Do najczęściej wykorzystywanych w tym celu technik można zaliczyć *homoglyph* & *homograph*, *typosquatting*, *bitsquatting* czy użycie *Punycode*.

W przeanalizowanych incydentach, częste jest również wykorzystywanie danych osób fizycznych – adwokatów, radców prawnych, komorników, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Wówczas

...w raportach CERT Polska

zdecydowanie dominuje

phishing, którego udział na tle innych typów incydentów stale i znacząco rośnie...

rozważyć należy, czy zostały realizowane znamiona czynu z art. 190a § 2 KK.

Aby nie stać się ofiarą większości aktualnych ataków phishingowych, należy pamiętać o konieczności weryfikowania danych, np. podczas logowania warto sprawdzić, czy w pasku adresu wyświetla się prawidłowy adres strony internetowej. Przed atakami phishingowymi chroni również uwierzytelnianie dwuskładnikowe. **Uwierzytelnianie dwuskładnikowe** to metoda weryfikacji tożsamości użytkownika, w której dwa z trzech możliwych czynników uwierzytelniania są łączone w celu przyznania dostępu do witryny lub aplikacji:

- 1) coś, co użytkownik wie (PIN),
- 2) coś, co użytkownik posiada, lub
- 3) coś, czym użytkownik jest (np. dane biometryczne).

Najlepszym drugim składnikiem uwierzytelniania i jedynym odpornym na ataki phishingowe jest **klucz do dwuetapowego uwierzytelnienia U2F**. Nawet jeśli ulegniemy socjotechnice i na fałszywej stronie wprowadzimy login i hasło, to jeśli korzystamy z klucza do dwuetapowego uwierzytelnienia – atakującemu nie uda się przejąć konta.

Niestety przed atakami phishingowymi nie chronią najpopularniejsze, wskazane w raporcie zabezpieczenia stosowane przez kancelarie – w szczególności nie chroni przed nimi cykliczna zmiana haseł (wskazana przez 70% kancelarii). Połączenie klucza do dwuetapowego uwierzytelnienia wraz z podnoszeniem cyberhigieny i cyberodporności zatrudnionych w kancelariach prawniczych może wymiernie ograniczyć skuteczność cyberataków.

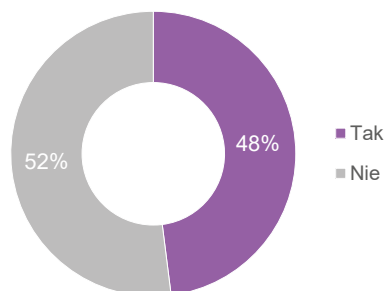

Korzystanie z otwartych środowisk CLOUDOWYCH

Blisko połowa badanych prawników (**48%**) korzysta w pracy zawodowej z otwartych środowisk cloudowych.

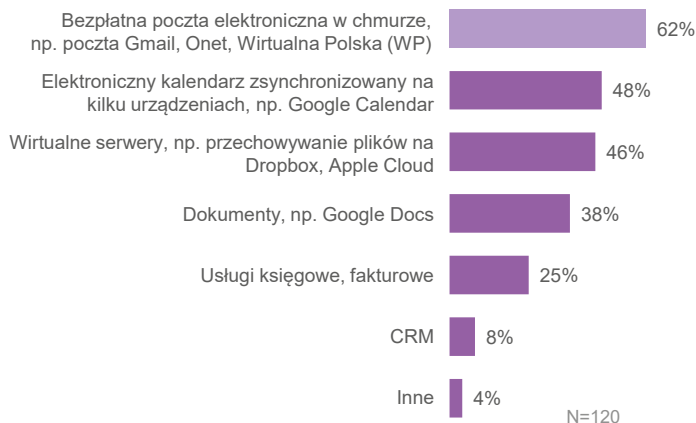
Najbardziej popularna, wśród korzystających z tego typu usług, jest bezpłatna poczta elektroniczna (**62%**). Badani często korzystają również z kalendarzy zsynchronizowanych na kilku urządzeniach (**48%**), z wirtualnych serwerów (**46%**) oraz dokumentów dostępnych w chmurze (**38%**).

Kancelarie ogółem

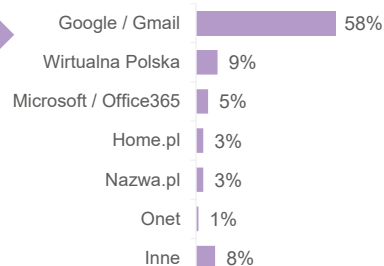
N=250

Korzystanie z otwartych środowisk cloudowych

N=120

Poczta elektroniczna w chmurze

N=74

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 17. Czy korzysta Pan(i) w swojej pracy zawodowej z otwartych środowisk cloudowych, jak np. Dropbox, Google Docs, poczta elektroniczna w chmurze, np. Gmail?

Wykres 18. Z jakich konkretnie rozwiązań Pan(i) korzysta? Czy jest to...

Wykres 19. Z usług jakiego dostawcy poczty elektronicznej w chmurze korzysta Pan(i) w celu świadczenia usług prawniczych?

PRAWO

NOWYCH TECHNOLOGII

Kompleksowe omówienie problematyki połączenia
prawa nowych technologii z pracą prawnika

ksiegarnia.beck.pl

SZTUCZNA INTELIGENCJA a zawód prawnika

Wpływ sztucznej inteligencji
na **SPOSÓB ŚWIADCZENIA USŁUG**
przez prawników

ZADANIA PRAWNIKA, których
nie zastąpi sztuczna inteligencja

Korzystanie z narzędzi
wykorzystujących
SZTUCZNĄ INTELIGENCJĘ

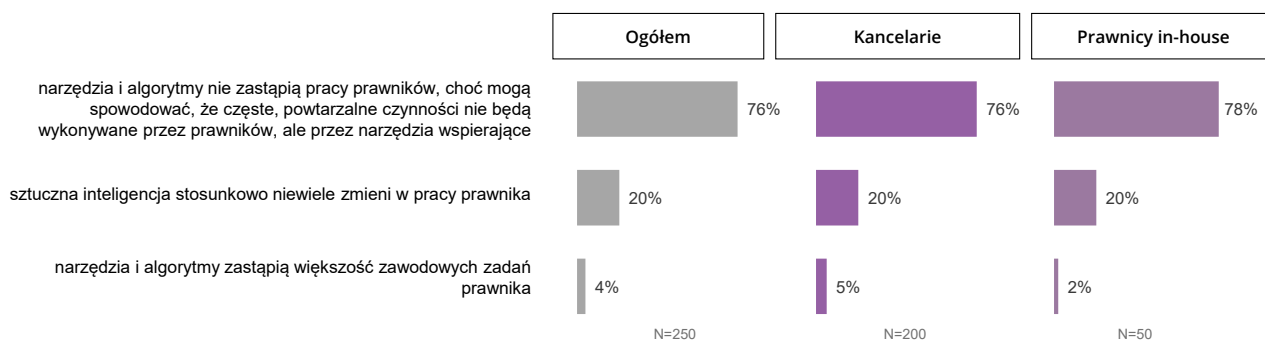
NARZĘDZIA wykorzystujące
sztuczną inteligencję używane
w pracy zawodowej

Wpływ SZTUCZNEJ INTELIGENCJI na sposób świadczenia usług przez prawników

Zdecydowana większość, bo **76%** badanych, zgadza się z opinią, że sztuczna inteligencja nie zastąpi ich pracy, chociaż może spowodować, że częste powtarzalne czynności nie będą wykonywane przez prawników, ale przez narzędzia wspierające.

Co piąty badany uważa, że sztuczna inteligencja stosunkowo niewiele zmieni w pracy prawnika.

Jedynie **4%** respondentów jest zdania, że narzędzia i algorytmy zastąpią większość zawodowych zadań prawników.

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250
Wykres 20. Z którą opinią dotyczącą wpływu sztucznej inteligencji na sposób świadczenia usług przez prawników najbardziej się Pan(i) zgadza?

Widać wyraźnie, że polscy prawnicy otrzęsali się już z początkowego zachwyty nad sztuczną inteligencją, a także obaw z nią związanych i zaczynają traktować ją jak powinni – jako kolejne narzędzie informatyczne, które może być pomocne w niektórych zastosowaniach.

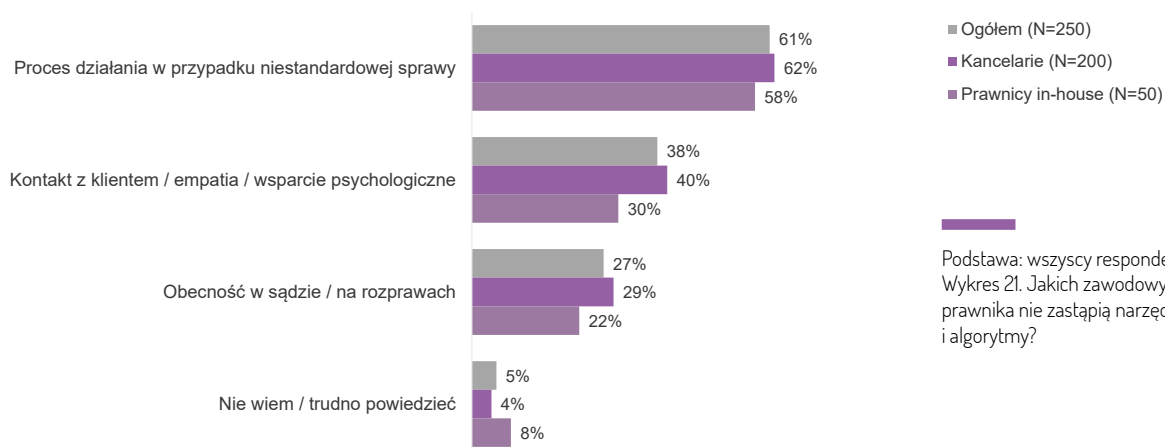
mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja LegalTech Polska

ZADANIA PRAWNIKA, których nie zastąpi sztuczna inteligencja

Nieco ponad **60%** badanych uważa, że sztuczna inteligencja nie zastąpi pracy prawnika w przypadku niestandardowych spraw.

Blisko **40%** wskazuje na obszar kontaktu z klientem, jako niemożący być zastąpiony przez sztuczną inteligencję.

Blisko **1/3** podnosi kwestię osobistej obecności prawnika w sądzie, na rozprawach.

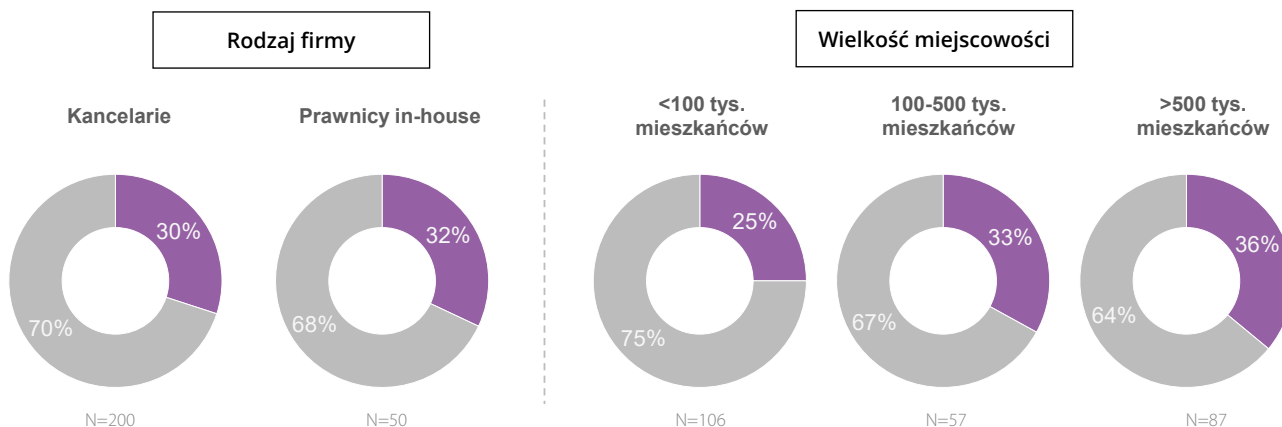
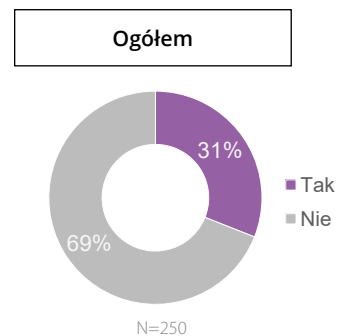

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250
Wykres 21. Jakich zawodowych zadań prawnika nie zastąpią narzędzia i algorytmy?

Korzystanie z narzędzi wykorzystujących SZTUCZNĄ INTELIGENCJĘ

Nieco ponad 30% badanych korzysta lub zetknęła się w swojej pracy z narzędziami wykorzystującymi sztuczną inteligencję.

Częściej narzędzi takich używają prawnicy z największych ośrodków miejskich (36%), rzadziej zaś z miejscowości do 100 tysięcy mieszkańców (25%).

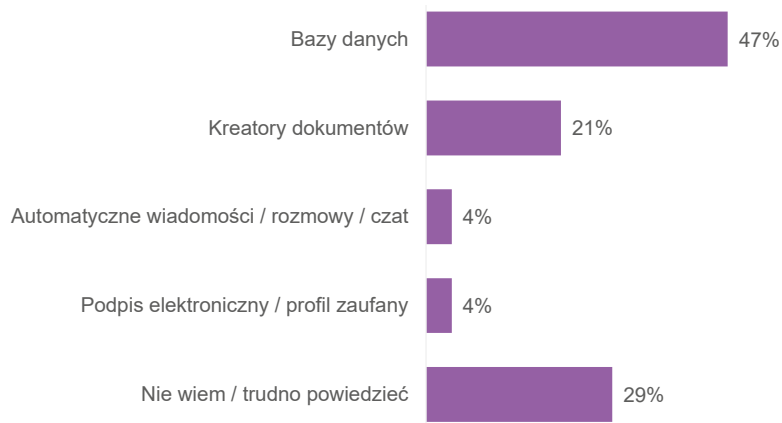

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 22. Czy korzysta Pan(i) lub zetknął(ęła) się w pracy prawniczej z narzędziami wykorzystującymi sztuczną inteligencję?

NARZĘDZIA wykorzystujące sztuczną inteligencję używane w pracy zawodowej

Na pytanie o narzędzia wykorzystywane w pracy, korzystające ze sztucznej inteligencji, blisko połowa badanych (47%) wskazuje na bazy danych; co piąty wskazuje zaś na kreatory dokumentów.

Podstawa: prawnicy używający narzędzi

wykorzystujących sztuczną inteligencję; N=77

Wykres 23. Z jakich narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję korzysta Pan(i) lub zetknął(ęła) się z nimi w pracy?

KWARTALNIK

PRAWO NOWYCH TECHNOLOGII

PRAWO NOWYCH TECHNOLOGII

dane osobowe i prywatność / cyberbezpieczeństwo / handel elektroniczny / innowacje / internet i media / prawo IT

DANE OSOBOWE I PRYWATNOŚĆ

- Magdalena Kogut-Czarke
Prawdopodobieństwo i anonimizacja danych
- wybrane zagadnienia
- Marcin Chojki, Izabela Kozłowska
Przekazywanie danych do
- Nicole Beranek-Zanon
Switzerland: Revision of the

CYBERBEZPIECZEŃSTWO

- Anna Pichocki, Katarzyna
Planowanie zmian w cyber
- Łukasz Węgrzyn
Rozporządzenie ws. operacji

INNOWACJE

- Gabriela Bar, Rafał Skubis
Wpływ prawa na rozwój
- Aleksandra Auleyryer, Małgorzata

INTERNET I MEDIA

- Martyna Czapka, Radosław
Wizualizacja a nowe techniki
- Xawery Konarski
Status prawny platform internetowych
- Piotr Wasilewski
Obiektywizacja naruszeń

PRAWO IT

- Bohdan Wdłowski
Wybrane prawne aspekty
- Sabina Kubiś
Ochrona patentowa rozwiązań

PRAWO NOWYCH TECHNOLOGII

www.czasopisma.beck.pl

NR 2/2021

grudzień 2021

dane osobowe i prywatność / cyberbezpieczeństwo / handel elektroniczny / innowacje / internet i media / prawo IT

DANE OSOBOWE I PRYWATNOŚĆ

- Przemysław Polański
O efektywnym wdrożeniu domyślnej ochrony danych osobowych w systemach informatycznych

HANDEL ELEKTRONICZNY

- Witold Chomiczewski
Zasady wyłącznej odpowiedzialności dostawców usług pośrednich w projekcie rozporządzenia Aкт o usługach cyfrowych (cz. I)

INNOWACJE

- Michał Nowakowski
Ostatnie zmiany w ramach prawnych dla sztucznej inteligencji w Unii Europejskiej - krytyczna analiza
- Dominik Powroźnik
Definicja kryptoaktywów. Czy prawodawstwo nadąża za postępem technologicznym?

INTERNET I MEDIA

- Arkadiusz Baran
Dopuszczalność drogi sądowej w sprawie o zobowiązanie nadawcy do udzielenia operatorowi zgody na rozprowadzanie programu objętego regulacją must carry/must offer
- Karol Kościński
Ochrona integralności usługi medialnej w prawie europejskim i polskim: przyczyny, zakres, znaczenie

PRAWO IT

- Sabina Kubiś
Ochrona patentowa rozwiązań wykorzystujących technologie komputerowe - przegląd najnowszych trendów w Polsce i na świecie (cz. II)
- Sylwester Szczepaniak, Mirosława Brzostek-Kleszcz
Definiowanie pojęć z zakresu nowych technologii w przepisach prawa i postanowieniach umownych

C.H.BECK

Dane osobowe i prywatność
Cyberbezpieczeństwo
Handel elektroniczny
Innowacje ♦ Internet i media ♦ Prawo IT

C.H.BECK

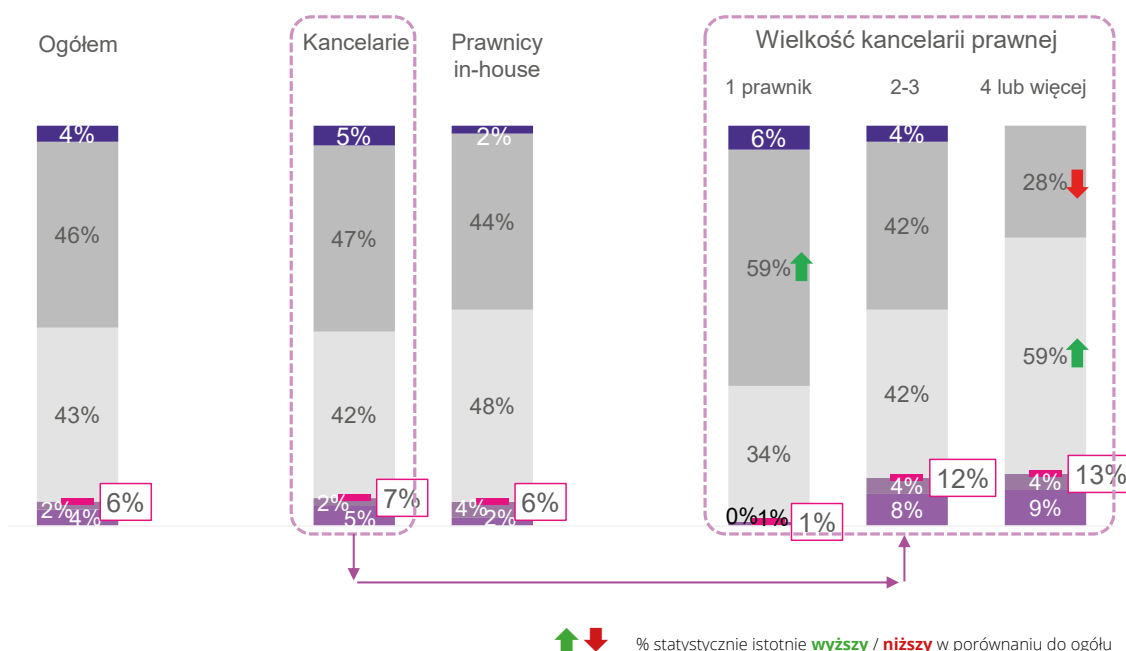
KRYPTOWALUTY

Korzystanie z kryptowalut

Korzystanie Z KRYPTOWALUT

Jedynie niewielka część ogółu prawników korzysta lub korzystała kiedykolwiek z kryptowalut (**6%**).

Używanie walut cyfrowych jest na wyraźnie wyższym poziomie w kancelariach zatrudniających 2-3 oraz 4 lub więcej prawników. W kancelariach tych z kryptowalut korzysta lub korzystało, odpowiednio, **12%** i **13%**. W największych kancelariach (4 lub więcej prawników) istotnie częściej badani deklarują, że dużo słyszeli na temat walut cyfrowych, ale nigdy z nich nie korzystali (**59%**).

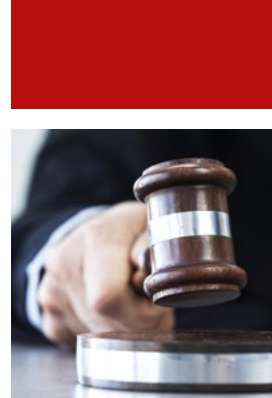

- Korzystałem(am) w ciągu ostatniego roku
- Korzystałem(am), ale dawniej niż w ciągu ostatniego roku
- Dużo słyszałem(am), ale nigdy z nich nie korzystałem(am)
- Trochę słyszałem(am) o kryptowalutach, ale nigdy z nich nie korzystałem(am)
- Nigdy nie słyszałem(am) o kryptowalutach
- Korzystam / Korzystałem(-am)

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 24. Chciał(a)bym teraz poruszyć temat cyfrowych walut (kryptowalut), takich jak np. Bitcoin – jakie odczytam, Pana(i) dotyczy?

beck**akademia**

Oferujemy
najwyższej jakości
wiedzę prawniczą

29 lat
doświadczenia

Najwyższy poziom
MERYTORYCZNY

Najlepsi
EKSPERCI

MATERIAŁY
szkoleniowe

Szeroki zakres
TEMATYCZNY

Aplikacja
MOBILNA

CERTYFIKAT
uczestnictwa

SZKOLENIA ZAMKNIĘTE

Poszukujesz sprawdzonej firmy, która przygotowuje szkolenie z zakresu prawa lub podatków?

Zgłoś się do nas!

Organizujemy szkolenia ściśle dopasowane do potrzeb klienta. Szkolimy z tematów podanych na naszej stronie internetowej oraz z tematów indywidualnie wybranych przez Klienta.

Tryb **ONLINE**
lub **STACJONARNY**

Indywidualne
DOPASOWANIE

Szczegóły i zapisy: **akademia.beck.pl**

Wpływ **PANDEMII COVID-19** na funkcjonowanie kancelarii

Wpływ pandemii **COVID-19**
NA PRACĘ KANCELARII

WPŁYW PANDEMII COVID-19

na wdrażanie rozwiązań legal tech
w kancelariach

WDRAŻANIE jakich rozwiązań legal tech
przyspieszyła pandemia Covid-19?

Jakich **NARZĘDZI** legal tech
brakuje/brakowało podczas
pandemii COVID-19?

NOWE TECHNOLOGIE w prawniczej rzeczywistości popandemicznej

dr Aleksandra Auleytner
radca prawny, partner w kancelarii
Domański Zakrzewski Palinka,
szefowa praktyki IP & TMT

Przygotowany przez Kantar na zlecenie Wydawnictwa C.H.Beck sondaż dotyczący wykorzystania nowych technologii w pracy prawnika **za najważniejszy** obszar legal tech mający wpływ na rozwój branży prawniczej **wskazuje podpis elektroniczny**, którego istotność uznało 80% ogółu badanych i aż 90% prawników *in house*. Dodatkowo 2/3 prawników – w kontekście technologii wpływających na rozwój branży prawniczej – wskazało na elektroniczne formy zawierania umów, natomiast ponad 1/4 badanych uznało w tym zakresie dużą rolę rozwiązań zawierających sztuczną inteligencję (AI). Co piąty badany wskazał na inteligentne kontrakty.

Zmiany spowodowane pandemią COVID-19 przyniosły konsekwencje w wielu obszarach – na rynku pracy, w sektorze edukacji, w administracji, w sądach, a także w sposobie myślenia o technologiach czy też podejściu do nowych regulacji prawnych z tym związanych.

Nowe technologie umożliwiły m.in. na niespotykaną dotychczas skalę pracę zdalną, naukę online, spotkania online, w tym zdalne rozprawy.

Pandemia wymusiła więc do pewnego stopnia stawienie czoła niepodejmowanym dotychczas zagadnieniom związanym z możliwością wykorzystania nowych technologii w różnych obszarach działań prawników, przyspieszając rozwój innowacyjnych rozwiązań i skalę ich wykorzystania.

Obecność podpisu elektronicznego jako wskazywanego przez branżę prawników najważniejszego rozwiązania z obszaru legal tech, który znacznie usprawnił codzienną pracę prawników w ostatnich dwóch latach nie dziwi. Powszechne użycie tego rozwiązania wymuszone zostało

nową „normalnością”, która przyniosła ze sobą pandemię COVID-19 i zrewolucjonizowało szybkość obiegu wielu istotnych dokumentów i procesów decyzyjnych.

Dosyć niewielu biorących udział w badaniu **prawników wskazuje w chwili obecnej na rozwiązania zawierające sztuczną inteligencję, inteligentne kontrakty czy inne rozwiązania technologiczne jako istotne dla branży prawniczej.**

Nowe technologie, szczególnie zawierające rozwiązania AI, które pojawią się w najbliższym czasie w codziennej pracy prawników, będą jednak stosowane na znacznie większą skalę niż tylko w obszarach, z którymi prawnicy zetknęli się w pracy w czasie pandemii. Pojawia się wiele nowych rozwiązań technicznych, które w tej chwili wymagają przynajmniej uważnej obserwacji i oceny

ich przydatności – w dłuższej perspektywie z punktu widzenia interesów kancelarii i ich klientów. Takimi rozwiązaniami są np. **rozwiązania IT, które umożliwią sprawniejsze przeprowadzanie procesu fakturowania, umożliwienia klientowi większej transparentności i wglądu w pewne etapy tego procesu, a także zautomatyzowania procesu informowania o powodach niezapłacenia czy opóźnienia w zapłacie faktury.** Jest nim również – częstsze niż dotychczas – korzystanie z rozwiązań chmurowych dla prawników, także w celu redukcji kosztów budowy i utrzymania własnej infrastruktury IT w kancelarii.

Pojawiają się też propozycje rozwiązań szkoleń i przygotowania do zawodu z wykorzystaniem wirtualnej rzeczywistości, np. wirtualnej sali sądowej do symulowania różnych scenariuszy przebiegu rozprawy.

Rewolucyjnym rozwiązaniem, które rozpowszechniło się w 2021 r., jest **wynajmowanie wirtualnej przestrzeni biurowej w metawersum.** Od końca ubiegłego roku m.in. w USA dyskutuje się szeroko nad tym, czy w związku z rozwojem metawersum i otwieraniem tam wirtualnych biur przez duże korporacje, a także przenoszeniem do niego części obsługi administracyjnej przez niektóre urzędy, prawnicy również powinni rozważać wynajmowanie tam wirtualnej przestrzeni.

Od grudnia 2021 r. otwierane są wirtualne oddziały kancelarii prawnych w jednym ze starszych metawersów – w Decentraland. Oprócz dużych kancelarii, w metawersum lokują się m.in. amerykańskie indywidualne kancelarie prawnicze, świadczące usługi z zakresu własności przemysłowej, rejestracji znaków towarowych czy świadczące usługi doradztwa z zakresu prawa rodzinnego.

Ostatnie dwa lata, w których mierzyliśmy się z pandemią COVID-19, to **bardzo szybki rozwój transformacji cyfrowej, w zasadzie we wszystkich dziedzinach gospodarki.** Dynamika tych zmian, również w branży prawniczej, jest ogromna i nadal trwa. Wiele z tych rozwiązań wydaje się być bardzo nowatorskich. Nie do końca też można w tej chwili sprawdzić – jak w przypadku wirtualnych przestrzeni biurowych – czy zostaną z nami na dłużej i jak szybko rzeczywistość zweryfikuje ich przydatność.

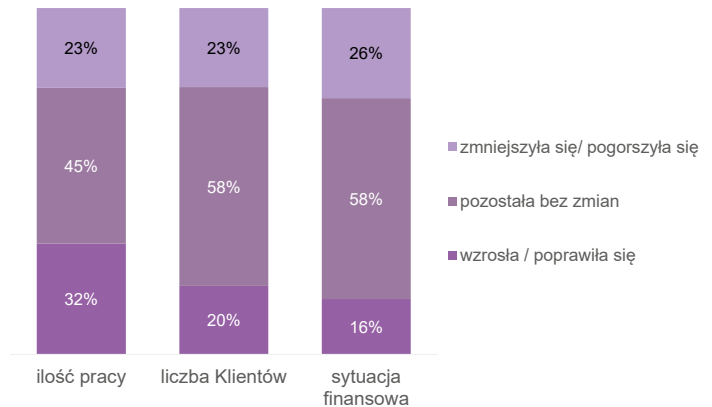
Wpływ pandemii COVID-19 NA PRACĘ KANCELARII

Blisko 1/3 kancelarii deklaruje, że w wyniku pandemii ilość pracy zwiększyła się, z kolei blisko 1/4 uważa, że jest jej mniej. Zdaniem **45%** respondentów czas pandemii nie wpłynął na ilość pracy.

Ponad połowa badanych (**58%**) uważa, że w wyniku pandemii liczba klientów oraz sytuacja finansowa ich kancelarii się nie zmieniła.

Według około 1/4 kancelarii liczba klientów zmniejszyła się, a sytuacja finansowa się pogorszyła.

Jedynie **16%** prawników uważa, że czas pandemii pozytywnie wpłynął na sytuację finansową ich kancelarii.

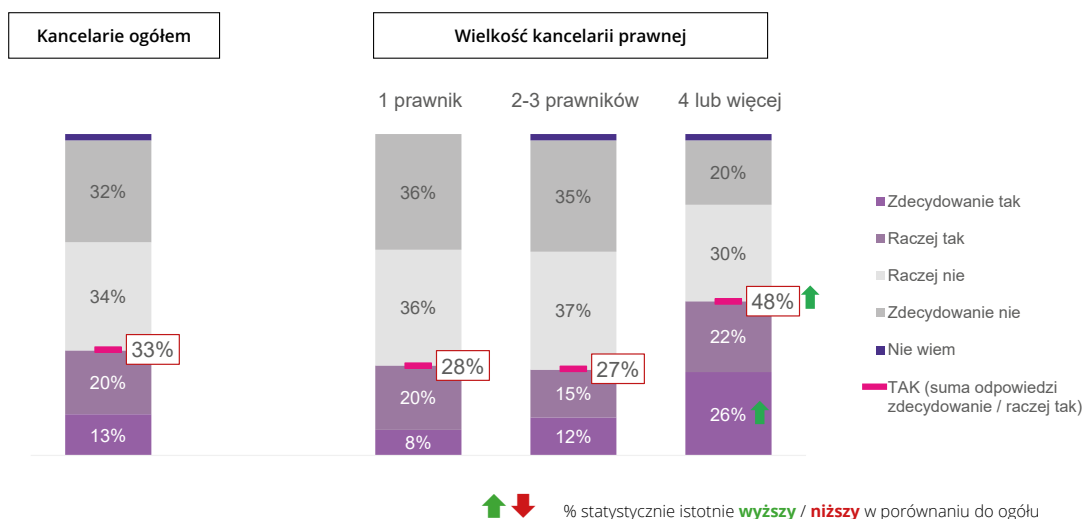
Podstawa: kancelarie; N=200

Wykres 25. W jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na Pana(i) kancelarię w odniesieniu do takich wymiarów jak:

WPŁYW PANDEMII COVID-19 na wdrażanie rozwiązań legal tech w kancelariach

1/3 badanych uważa, że pandemia COVID-19 miała wpływ na przyspieszenie wdrażania rozwiązań legal tech.

W większych kancelariach, zatrudniających 4 lub więcej pracowników, takiego zdania jest istotnie więcej respondentów, bo blisko połowa (**48%**).

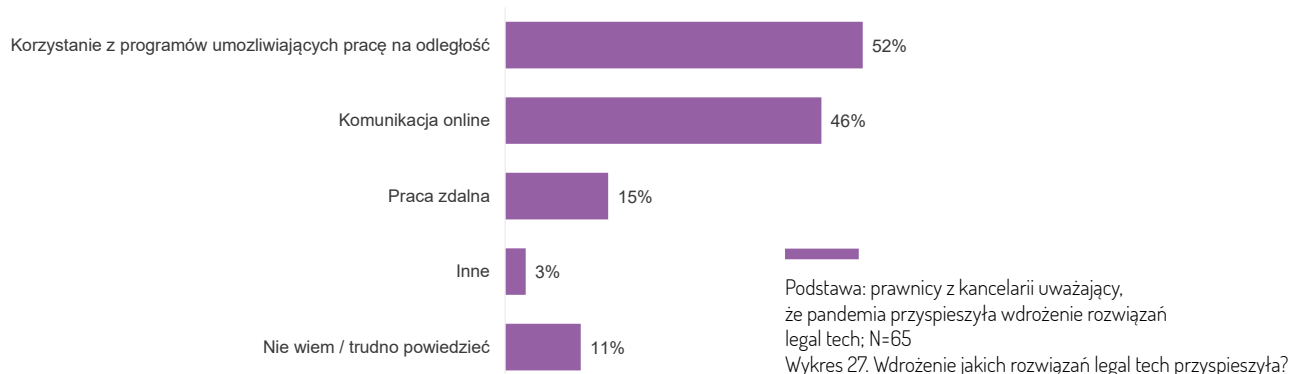
↑ ↓ % statystycznie istotnie **wyższy** / **niższy** w porównaniu do ogółu

Podstawa: kancelarie; N=200

Wykres 26. Czy pandemia COVID-19 miała wpływ na przyspieszenie procesów wdrożenia rozwiązań legal tech w Państwa kancelarii?

WDRAŻANIE jakich rozwiązań legal tech przyspieszyła pandemia COVID-19?

Nieco ponad połowa badanych (52%) uważa, że pandemia przyspieszyła wdrażanie korzystania z programów umożliwiających pracę na odległość; 46% wskazuje na ogólną kategorię komunikacji online.

Wyniki badania dotyczące wpływu pandemii na sektor usług prawnych potwierdzają nasze codzienne obserwacje – pandemia przede wszystkim spowodowała upowszechnienie się narzędzi do pracy zdalnej.

Programy do wideokonferencji, które wymagały specjalnej instrukcji w czasach przed pandemią, teraz obsługiwane są bez problemów przez wszystkich.

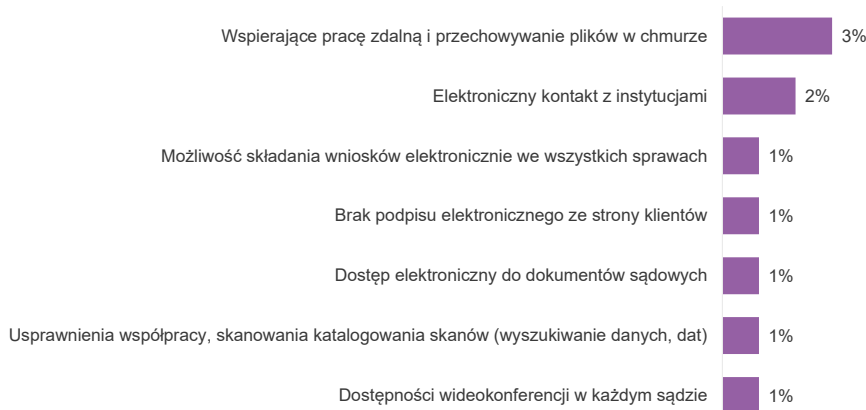
Pandemia spopularyzowała także stosowanie podpisu elektronicznego i ośmieliła wielu prawników do bardziej otwartego podejścia do innych narzędzi technologicznych.

mec. Tomasz Zalewski
Bird&Bird, Fundacja LegalTech Polska

Jakich **NARZĘDZI legal tech** brakuje/brakowało podczas pandemii COVID-19?

Odpowiedzi na pytanie o to, jakich narzędzi legal tech brakowało podczas pandemii, charakteryzują się niskim poziomem wskazań.

Jedynie **3%** badanych mówi o narzędziach wspierających pracę zdalną i przechowywanie plików w chmurze; **2%** wskazuje na elektroniczny kontakt z instytucjami.

Podstawa: kancelarie; N=200
Wykres 28. Jakich narzędzi legal tech brakowało/brakuje Panu(i) w pracy podczas pandemii?

Kancelarie w pandemii wdrażały **pracę zdalną**

Interesującą informacją dla mnie jest to, że **aż 52% kancelarii wskazało na przyspieszenie przez pandemię COVID-19 wdrażania rozwiązań umożliwiających pracę na odległość**. Pokazuje to bowiem, że wcześniej nie były one standardem w kancelariach, podczas gdy w wielu branżach korzystanie z tych rozwiązań było na porządku dziennym. Istotna jest także dysproporcja pomiędzy kancelariami deklarującymi wzrost ilości pracy w wyniku pandemii (32%) a deklarującymi poprawę ich sytuacji finansowej (16%). Może to wskazywać na to, że adaptacja do pracy zdalnej w kancelariach nie przebiegała w sposób optymalny i przez to jej świadczenie stało się mniej efektywne lub obniżyła się rentowność usług prawniczych.

Z pewnością pandemia COVID-19 pokazała, jak istotne jest stosowanie w zarządzaniu kancelariami narzędzi do analizy makrootoczenia, takich jak przykładowo PEST oraz metod scenariuszowych. Pozwalają one na przygotowanie się do przeciwdziałania zagrożeniom, ale i na wykorzystanie szans pojawiających się w otoczeniu makro. Jednocześnie zachowuje się możliwość elastycznych reakcji na dynamiczne zmiany zachodzące na świecie i w naszym regionie.

mec. Witold Chomiczewski
radca prawny i wspólnik
w Lubasz i Wspólnicy

@11

15

26

7

5

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE

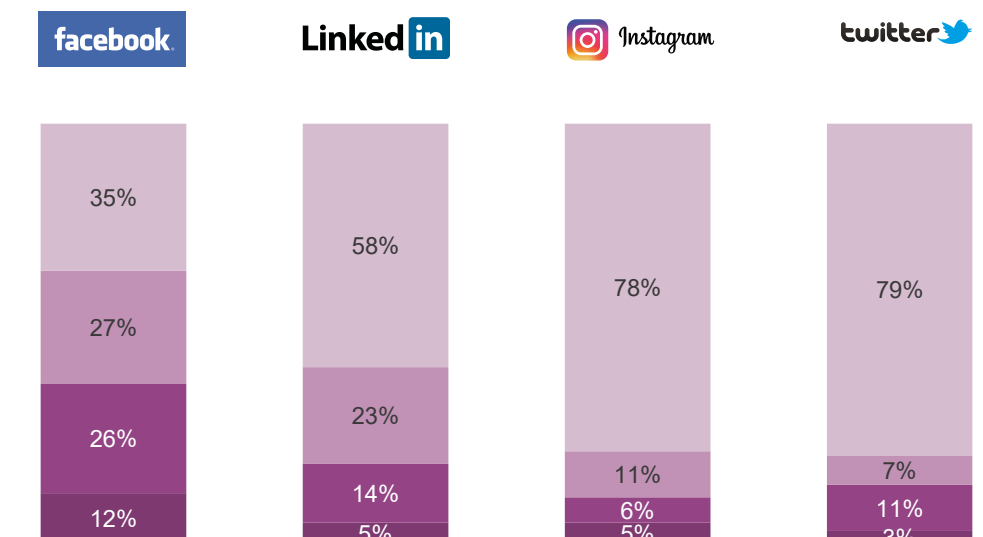
Korzystanie z serwisów
społecznościowych

Korzystanie z serwisów społecznościowych

Wśród prawników najbardziej popularnym serwisem społecznościowym jest Facebook. Konto posiada tam **65%** badanych. Posiadanie kont na pozostałych serwisach jest na dużo niższym poziomie – LinkedIn **42%**, Instagram **22%**, Twitter **21%**.

W kancelariach zatrudniających 4 lub więcej prawników Facebook oraz LinkedIn istotnie częściej używany jest przez respondentów do publikowania i komentowania postów (odpowiednio **28%** i **15%**).

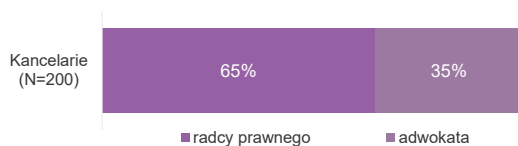
- Publikuję posty, komentuję
- Głównie śledzę wpisy i przeglądam informacje, zdjęcia
- Mam konto, ale rzadko tam zaglądam
- Nie posiadam konta w tym serwisie

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

Wykres 29. Jaki jest Pana(i) zwyczaj dotyczący korzystania z serwisu społecznościowego ...?

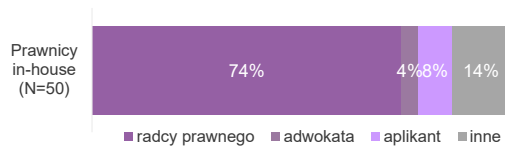
Metryczka – Charakterystyka zawodu **PRAWNIKA**

Wykonywany zawód prawniczy

Podstawa: kancelarie; N=200

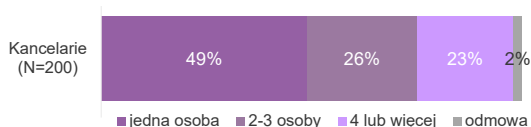
M1. Proszę powiedzieć, jaki zawód Pan(i) wykonuje?

Podstawa: prawnicy in-house; N=50

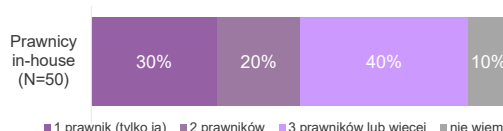
M3. Czy wykonując obowiązki prawnika w firmie posiada Pan(i) uprawnienia...

Liczba prawników zatrudnionych w kancelarii/dziale prawnym

Podstawa: kancelarie; N=202

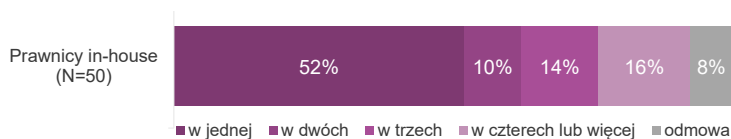
M2. Ilu prawników jest zatrudnionych w kancelarii, w której Pan(i) pracuje?

Podstawa: prawnicy in-house; N=50

M4. Ilu prawników pracuje w dziale prawnym firmy, o której rozmawiamy?

Praca w jednej firmie czy w wielu?

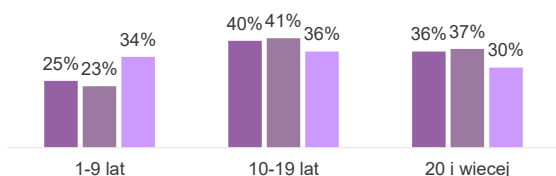
Podstawa: prawnicy in-house
N=50 / wszyscy respondenci N=250

M5. Czy pracuje Pan(i) na stanowisku prawnika w więcej niż jednej firmie?

M5a. W ilu firmach pracuje Pan(i) na stanowisku prawnika?

Staż w zawodzie prawnika

■ Ogółem (N=250) ■ Kancelarie (N=200) ■ Prawnicy in-house (N=50)

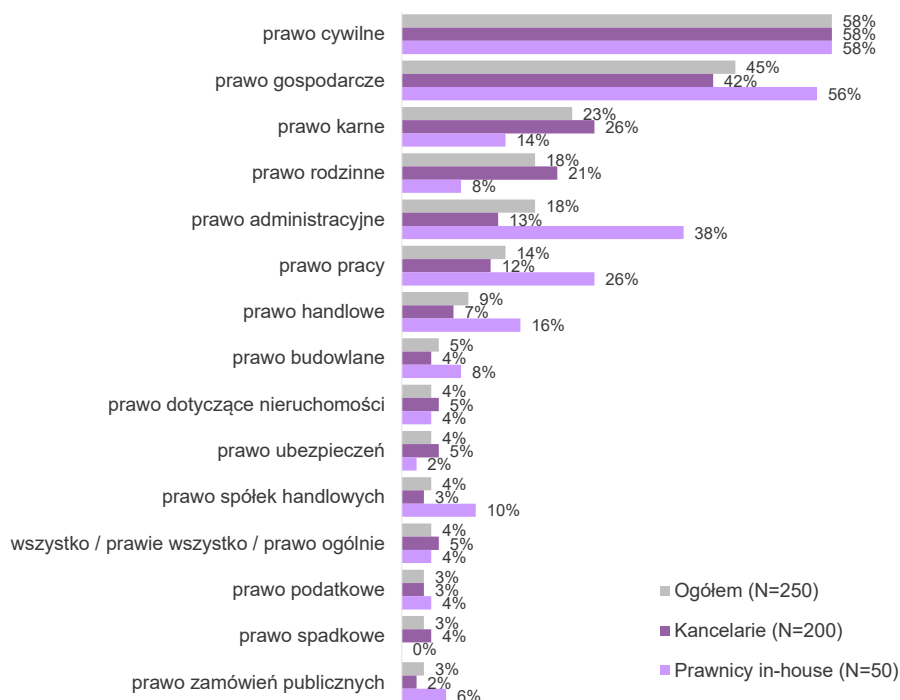

M5b. Ile lat pracuje Pan(i) w zawodzie prawnika?

Metryczka – Charakterystyka zawodu **PRAWNIKA**

Obszary prawa, jakimi zajmują się badani prawnicy

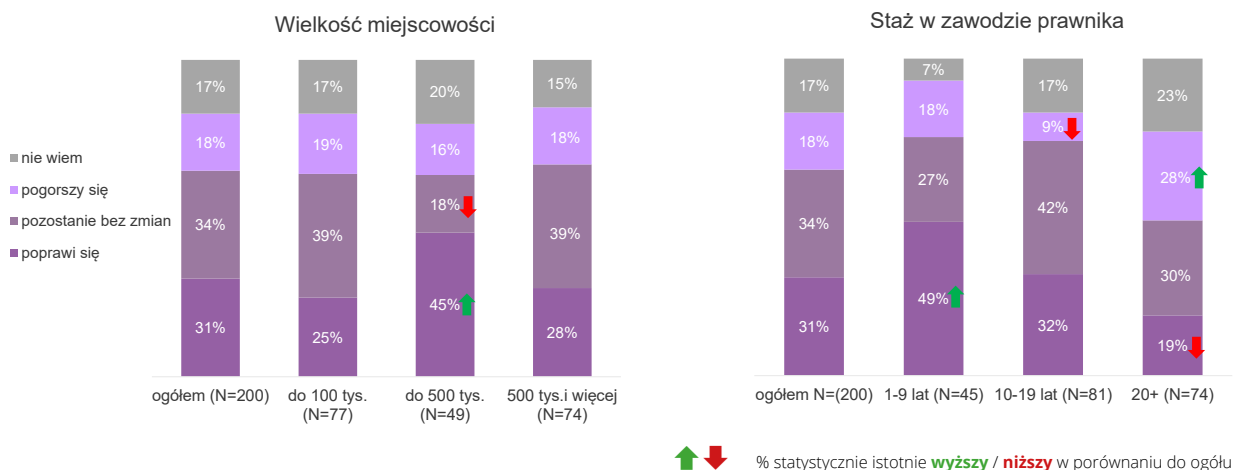
(pokazane odpowiedzi >2% wskazań na poziomie ogółu)

Podstawa: wszyscy respondenci; N=250

M7. Jakimi obszarami prawa się Pan(i) zajmuje?

Ocena sytuacji biznesowej kancelarii w perspektywie najbliższych dwóch lat

Podstawa: kancelarie; N=200

Wykres 1. Czy, Pana(i) zdaniem, sytuacja biznesowa w Pana(i) kancelarii, w ciągu najbliższych dwóch lat...

ksiegarnia.beck.pl

Praktyczna Strona Prawa

Zamawiaj publikacje
na ksiegarnia.beck.pl

Wysyłka w 24h

Cenimy Twój czas.
Zamówienia realizujemy
nawet w 24 godziny.

Darmowa dostawa

Przy zakupie za min.
200 zł przesyłka
gratis.

Merytoryczne wsparcie

Odpowiadamy na pytania
i pomagamy wybrać
odpowiednie publikacje.

Odbiór osobisty

Odbierz zamówienie
w jednym z punktów
odbioru (Warszawa,
Wrocław, Poznań,
Katowice).

Newsletter

Dołącz do newslettera
i dowiedz się pierwszy
o nowościach
i promocjach.

Stały rabat

Wszystkie nasze książki
objęte są stałym
5% rabatem.

